

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

MAYIS 1969

SAYI 59

CİLT : 10

250 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : IX

S A Y I : 59

M A Y I S 1969

Fiatı : 2.5 TL.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

YAZI HEYETİ :

İstanbul

Fazlı AYVERDİ
Nihat BATUR
Solmaz BURAL
Faruk ÇEHRELİ
Zeki ERGİNSU
Şemsettin GÜLER
Esin KUYULULU
Mecit PİRHASOĞLU
Atalay ŞAHİNOĞLU
Rıdvan YÜKSELEN

Ankara

İmren AYKUT
İ. Taner BERKUN
Oktay EMED
Fahrettin TUNÇÖZ
Meliha TURKAN

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi * * *
3. Ekonomik Durum Reha BAVBEK
7. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
14. Türkiye'de Şehirleşme Temayülünde
Yeni Gelişmeler Dr. Haluk CİLLOV
19. İthâlat Yönetmeliğinin Aksıyan Yönleri
ve 23 cü Kota Özel Sektör Çalışmaları * * *
23. Bulgar Ekonomisinde Tarımın
Yeri Dr. Nazih KUYUCUKLU
27. Kanun Hakimiyeti Orhan BULDAÇ
29. Danıştay Denetçi Yardımcılığı
Giriş Sınavı Yönetmeliği * * *
33. Asgari Ücret Orhan BULDAÇ
35. Teşebbüsler Arasında Teknoloji
Transferi Muzaffer UYGUNER

Derginin Sesi !...

Sevgili ve Değerli Okurlarımız :

Cemiyetlerin hayatında aşılması zaruri merhalenin ilki şüphesiz tesanüt-tür. Bugüne kadar Geenel Merkezimiz Yönetim Kurullarının faaliyetlerinde hakim olan yön bu gayenin gerçekleşmesi idi. Çalışmaların olumlu sonuçlar verdiğini memnuniyetle belirtmek isteriz.

Ankara, Adana, Karabük ve İzmit Şubelerimize yaptığımız ziyaretler esnasında gördüklerimiz ve aldığımız haberler; Şubelerimizde de gün geçtikçe dayanışmanın arttığını teyid etmektedir. İzmir, Erzurum, İskenderun, Trabzon, Konya ve Erzincan'da bulunan kardeşlerimizden Şube kurmak için teklifler alıyoruz. Yönetmenliğimizde bu yıl olağanüstü kongre ile yaptığımız değişiklikle daha az sayıda iktisatçıların bir örgüt kurmalarını sağlamış bulunuyoruz. İrtibat bürolarımızın Türkiye'nin her yerinde yakın zamanda faaliyete geçeceğini müjdeliyebiliriz.

Cemiyetlerin aşması gerekli ikinci önemli nokta: ihtisas sahalarına giren, maksat ve gayelerinin bellibaşlı unsur olan konularda üyelerini ve toplumu bilinçli kılmak Devletin organlarını uyarmaktır.

Şunu kat'iyetle ifade ederiz ki; Cemiyetimiz bu yıl bu safhaya gelmiştir.

Türkiyemizin en büyük bunalımının iktisadî olduğu gerçeğini hiç kimse bilmemezlikten gelemmez. Gerek Parlemlentonun ve gerekse Hükümetlerin iktisadî konularda alacağı kararlara etkide bulunmak bu Memleketin bu alanda sorumlu ve yetkili elemanları olarak bizlere düşmektedir. Memleketimiz için mahsurlu olduğuna inandığımız iktisadî karar ve tatbikatı, demokratik bir düzenin icabettirdiği araçlarla ve gerekli kıldığı şekilde vatandaşlarımıza duyurmak ve önlemenin asli vazifelerimizden olduğu inancındayız.

Bütün iktisatçı kardeşlerimizden bu konuda teklif ve yardım bekliyoruz.

Sevgi ve Saygılarımızla

İKTİSAT DERGİSİ

Ekonomik Durum

Ticaret ve Sanayi Odalarının Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Reha BAVBEK
Ticaret Bakanlığı Müfettişi

Devletin, bazı meslekleri kamu yararı ile çok ilgili görerek, bu meslek sahiplerinin faaliyetlerini tanzim ve murakabe etmesi ihtiyacından doğan Ticaret ve Sanayi Odalarının memleketimiz ekonomisindeki yerini tayin edebilmemiz için bu teşekküllerin kuruluşlarını, görevlerini ve bu görevleri ifa tarz ve dereceleri kısaca gözden geçirmek zaruridir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu müesseseler Devletin bazı meslek sahipleri meyanında tacir ve sanayicilerin faaliyetlerini tanzim ve murakabe etmesi ihtiyaç ve zorunluğundan doğmuştur. Böylece anılan kuruluşlar, sadece meslek sahipleri üzerinde bir murakabe icrasıyla kalmayıp, Devletin üçüncü şahıslar ve umumî menfaatler bakımından ifa edeceği bir takım faaliyetleri de onun namına ifa ederler.

Netekim, halen yürürlükte bulunan, Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ve bunların kuracakları Birliğe dair 1950 yılında yayınlanan 5590 sayılı Kanunda da, Ticaret ve Sanayi Odalarının, meslek hizmetleri görmek, meslek ahlâk ve tesanüdünü korumak, ticaret ve sanayiın genel menfaatlerine uygun surette gelişmesine çalışmak ve bu maksatla verilecek işleri yapmak üzere kurulan, tüzel kişiliği haiz, meslekî teşekkül mahiyetinde, kamu kurumları oldukları belirtilmiş bulunmaktadır.

1961 Anayasası ile de Ticaret ve Sanayi Odaları, kamu kurumu niteliğini haiz meslekî teşekküller olarak adlandırılmış ve Anayasanın 122 ci maddesi ile kuruluş ve idarelerine ait esas prensipler vazedilmiş birer teşekkül haline gelmişlerdir.

Böylece Ticaret ve Sanayi Odalarının iki özelliği kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır. Şöyleki:

— Bu müesseseler birer meslekî teşekküldür.

— Bu müesseseler Kamu kurumu niteliğini haizdirler.

Kamu kurumu niteliğindeki bu meslekî teşekküllerin idaresinin de esasları Anayasamızda tesbit edildiği üzere, üyeler arasından kendilerince seçilecek organlar vasıtası ile yapılması prensibi kabul edilmiştir.

Şimdi, senelerden beri memleketimiz bu bakanlığa bağlı müesseselere verilecek ekonomisi içinde faaliyette bulunan bu teşekküllerin ekonomimiz yönünden rollerinin belirtilebilmesi için evvelâ bu teşekküllere Kanunla verilmiş görevlerin neler olduğunun ve bu görevlerden hangilerinin yerine getirilmediğinin araştırılmasının yerinde olacağı düşüncesiyle, önce Ticaret ve Sanayi Odalarının görevleri neler olduğu konusu üzerinde durmak istiyorum.

5590 sayılı Kanunun 5 inci maddesi Ticaret ve Sanayi Odalarının başlıca görevlerini şöylece saymış bulunmaktadır.

a. Meslekî ahlâkı ve tescinüdü korumak, Ticaret ve sanayiye genel menfaatlere uygun şekilde gelişmesine çalışmak,

b. Ticaret ve Sanayie ait her türlü incelemeleri yapmak, bölgeleri içindeki iktisadî, ticarî ve sınaî faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri yapmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip ve kaydetmek,

c. Ticaret ve Sanayie ait belgeleri tanzim ve tasdik etmek,

d. Ticaret Bakanlığınca verilecek görevleri yapmak,

e. Mevzuatla Ticaret Bakanlığına ve diğer işlerin Odalara tevdi halinde bunları ifa etmek,

f. Bölge içindeki ticarî örf, adet ve tecrübeleri tesbit etmek,

g. Ticaret ve Sanayi erbabınca riayet edilmesi mecburi meslekî kararlar almak.

Görüldüğü gibi, odaların görevleri lardan bir kısmı meslek mensuplarının faaliyetlerini tanzim ve murakabe eden Kanunla odalara verilmiş görevler, diğer bir kısmı da Ticaret Bakanlığınca tevdi edilecek görevlerdir.

Odalar bu görevleri ne dereceye kadar yapmaktadırlar?

Bu sorunun cevabının verilebilmesi için Ticaret ve Sanayi Odalarının memleketimizdeki durumuna bir göz atmak lâzımdır.

Memleketimizdeki Ticaret ve Sanayi Odalarının faaliyetlerinde, İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerdeki odalarla diğer il ve ilçelerdeki Odaları birbirinden tefrik etmek zaruridir. Zira büyük şehirlerdeki odalar geniş maddî imkânlarla bu görevleri ifaya çalışırken küçük odalar maddî yetersizlik içinde, ancak memurlarının maaşlarını temin gayretinde bulunmaktadır. Hatta, birçok ticaret odasında; genel kâtiplik, veznedarlık muhasebecilik büro memurluğu bir şahsın uhdesinde toplandığı için bu nevi odaların görevlerini lâyık ve çhile ifa ettikleri hiç bir zaman söylenemez.

Büyük Ticaret Odalarına gelince, Bu odaların Kanunla kendilerine tevdi edilen görevleri gerektiği şekilde ifa etmeleri için her türlü imkânı sahip bulundukları muhakkak olmakla beraber, odaların kamu kurumu olarak üyelerle ilgili mü-

essir bir karar almaları son derece güçtür.

Bu güçlük odaların organlarında tacirlik ve kamu kurumu görevlisi vasfının birleşmesinden doğmaktadır. Yani bir taraftan kendi menfaatlerini düşünmek durumunda olan tacirler diğer taraftan kamu yararını ön plâna almak zorundadırlar.

Bu mümkün müdür?

Nazari olarak, ideal bir insan için mümkün görülebilen bu iki yönlülük zamanımızın maddiyata geniş ölçüde yer veren cemiyetinde nasıl gerçek olabilecek tir?!...

Kanaatimizce, bu gibi ahvalde insanların psikolojik yapısı, maddi kaybuları, genellikle şahsî çıkarları ön plâna itecek, kamu yararı ikinci derecede kalmağa mahkûm hale gelecektir. Böyle olunca Ticaret ve Sanayi Odalarının kanunda tasrih edilen kamu kurumu hüviyetine rağmen, meslekî teşekkül vasfının daha ağır bastığı sonucuna varıyoruz. Önde gelen vasfı meslekî teşekkül olan bir müessirlerden de mensupları hakkında müessir kararlar alınmasını beklemek aşırı iyimserlik olacaktır.

Dar muhitlerde faaliyette bulunan küçük ticaret ve sanayi odalarında bu hususlara hemşehrilik, meslekî dayanışma havası ve hele particilik gibi unsurlar da ilâve edilmekte böylece Oda'ların kamu yararına çalışma sınırı daha da daralmaktadır. Meselâ böyle küçük odalarda zamanında ödenmeyen aidatların % 50 zamânı olarak tahsilinin dahi büyük bir problem olduğu görülmüştür.

Böyle olunca memleketimizdeki Ticaret ve Sanayi Odalarının genellikle ticaret erbabının görüş ve arzularını ilgili Bakanlıklara aksettiren, onların menfaatlerini savunan teşekküller olarak faaliyet

te bulunduklarını kabul etmek gerekmektedir.

Konunun Ticaret Odalarının ikinci gruba giren görevleri yâni Ticaret Bakanlığınca kendilerine tevdi edilen görevler yönünden incelenmesinde de aynı hususlar ön plâna çıkmaktadır.

Ticaret Bakanlığı tarafından devredilen görevlerde Odaların sadece kamu kurumu sıfatıyla hizmet görmeleri zarurî bulunduğundan bu sıfattan ufak bir inhihaf, özel menfaatlere ufak bir taviz bu hizmetlerin tümünü gölgeleyecek derecede önemli olmaktadır.

Burada Oda'lara Ticaret Bakanlığı tarafından devredilecek görevlerin mahiyetlerinin ne olacağı, Bakanlığın kendi aslî görevlerini Odalara devredip devre demeyeceği, Anayasamızın buna imkân verip vermediği hususları üzerindeki karışıklı görüşleri bir tarafa bırakarak mevcut duruma göre devredilen görevlerin ifasında ortaya çıkan aksaklıklara temas etmek istiyoruz.

Bakanlıkça Oda'lara devredilen görevler yukarıda da belirttiğimiz gibi birer kamu görevi olduğundan bunların gereği gibi ifasının teminat altına alınması zaruret arzotmektedir. 5590 sayılı kanunda ise bu yönden büyük bir boşluk vardır. Kanun Ticaret Bakanlığı tarafından devredilen görevlerin ifasında kasten yapılan bir suiistimali dahi, Oda mal ve paraları aleyhine olmadığı müddetçe müeyyide altına almamış bulunmaktadır. Böylece Devlet memuru tarafından yapıldığında ağır para cezaları ile cezalandırılacak bir fiilin, meselâ tahsislerin tevziinde yapılan bir suiistimalin, Oda mensupları tarafından ika edilmesi halinde bu fiilin cezasız kalması kabul edilmiş olmaktadır. Kanaatinizce bu ikiliğin ortadan kaldırılması kamu hizmetinin düzgün yürütülmesi için başta gelen şarttır.

SONUÇ :

Bütün bu gerçekler, memleketimizde küçük il ve ilçeelerde bulunan Ticaret ve Sanayi Odalarının ekonomimize gözle görünür büyük bir katkıları olmadığını, buna mukabil büyük şehirlerdeki Ticaret ve Sanayi Odalarının faaliyetlerinde mes-

lekî teşekkül vasfının daha ağır bastığını göstermektedir. Bu yönleriyle büyük bir kuvvet ve dayanışma örneği gösteren Oda'ların, özel sektör temsilcisi olarak kınmamızda büyük payı olduğu ancak kamu kurumu olarak görevlerinde aynı başarının sağlanmadığı sonucuna varıyoruz.

Ayın Ekonomik Olayları

Faruk ÇEHRELİ

AET-TÜRKİYE PARLEMANTERLER KOMİTESİ TOPLANTISINDA TÜR- KİYENİN TAM ÜYE OLMASINI KOLAYLAŞTIRACAK TEDBİRLER KARARLAŞTIRILDI.

15-19 Mayıs tarihleri arasında Paris'te yapılan toplantıda aşağıdaki hususlar karar altına alınarak ortaklık konseyine bildirilmiştir.

1. Türkiye'ye Tarımsal ürünlerinin satışında ve işçilerin serbest dolaşımında ilâve kolaylıklar sağlanmalıdır.

Türkiye'nin ihracatının % 80 ini ziraî mahsuller teşkil ettiği nazarı dikkate alınarak Türkiye'ye sağlanacak imtiyazların daha ziyade Tarımsal ürünlere inhisar ettirilmesi: Ortak Pazar Ülkelerinde çalışan 200.00 Türk işçisinin daha tatmin edici şartlar içerisinde çalışmalarını sağlamak ve AET içinde serbest dolaşımlarını engelliyen amillerin kaldırılması düşünülmüştür.

2. Türkiye, AET'ye ortak üye olmadan önce, Avrupalı bir assosiyeye üye durumunda bulunduğundan bu ülkenin diğer üçüncü ülkelere kıyasla özel bir durumda olduğu nazara alınmalıdır.

3. Türkiye kendi açısından, ekonomik kalkınmasını hızlandırmak ve ihrac ettiği mamüllerin çeşidini arttırmak yolundaki gayretlerini arttırmalıdır.

4. Türkiye'nin sosyal ve iktisadî alanda yapmakta olduğu gayretlerin desteklenmesi için yeni malî protokol imkân nisbetinde arttırılmalıdır.

BİRLEMİŞ MİLLETLER KONFE- RANSINDA GENE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER İÇİN MÜSBET BİR KARAR ALINAMADI

Milletler arası bütün iktisadî toplantılarda az gelişmiş ülkelere yardım konusu ele alınmasına rağmen olumlu bir sonuç alınamıyor. Uzağı görememenin

bir nedeni olarak bu durumun ortaya çıktığı kanaâtındayız.

Az gelişmiş ülkelerin iktisadi kaynaklarını harekete getirebilmeleri için lüzumlu olan kapital ve onun kadar önemli olan sevk ve idare bilgisi, teknik bilgi noksanlığı ikmal edilmedikçe sür'atle artan nüfusları göz önünde tutulduğu takdirde bu ülkelerin kalkınacakları yerde daha da fakirleşecekleri tabiidir.

Cenevre'de yapılan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (C.N. U.E.E.D.) konseyi incelediği programlar üzerinde hiç bir anlaşmaya varamadan nihayetlenmiştir.

Endüstri ülkeleriye üçüncü dünya ülkelerinin müzakereleri ve konferansın ikinci kalkınma döneminde yapılabileceği yardımlar üzerinde çalışan inceleme gruplarının tartışmaları, taraflar arasındaki muhalefeti giderememiştir. Az gelişmiş ülkelerin toplantılar sonunda sundukları belge, «çok az ilerleme kaydedilebildiğini» kabul etmekte ve «askıdaki meseleler üzerinde anlaşmaya varılması dileğinde bulunmaktadır.

Bu toplantıdan hiç bir sonuç alınmamış olması çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır. Fransa temsilcisi Heri Chollet'ye göre çok fazla şey istenmiş onun için bir anlaşmaya varmak kabil olmamıştır. Chollet «bütün temel meseleleri birden ele almak istedik, halbuki sadece metotlarla meşgul olabildik» demıştır.

Lâtin Amerika temsilcileri ise aksi kanaattedirler. Şili delegesi Hugo Cabillos, başarısızlığı «siyasî istek yokluğuna» bağlamaktadır. Brezilya delesi az gelişmişlerin nihai belgesini «bu belgede sadece görünüşü kurtarmak amacına hizmet ettiği için» imzalamamıştır.

İskandinav ülkeleri ise aşırı bir kö-

tümserliğe kapılmaya lüzum olmadığını belli etmektedirler.

Bu nihai belge gelecek oturumda, konseyin şu konulardaki tasarıları incelemesini istemektedir:

- Milletlerarası ticaret,
- Kalkınma için malî kaynaklar,
- Deniz nakliyatı,
- Teknik yardım.

AMERİKA'DA YABANCI SERMAYEYE GÜÇLÜKLER ÇIKARILIYOR

Geçen hafta içinde Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupalı işadamları ve maliyecileri arasında, Washington'da yapılan milletlerarası bir konferansta Avrupa memleketlerinden Amerika Birleşik Devletlerine yapılan sermaye yatırımları tartışılmıştır.

Fédération Bancaire de la C.E.E.'nin Genel Sekreteri Dr. Walter Damm, konferansa sunduğu tebliğde, çeşitli kısıtlamalar yüzünden Atlantik'in iki yakasında karşılıklı sermaye hareketlerinin yavaşladığını öne sürmüştür.

Dr. Damm'a göre, Avrupalılar bakımından, hükümetler dışarıya sermaye akışının ülkelerinin hassas olan ödemeler dengesi durumuna tesir etmesinden çekinmekte ve bu akışın kendilerini millî ekonominin gelişmesi için lüzumlu sermayeden mahrum bırakacağından endişelenmekte olduklarından, sermaye çıkışını kısıtlayan muhtelif döviz kontrolleri ile idarî tedbirler uygulamaktadırlar.

Öte yandan, Genel Sekreter, Amerika Birleşik Devletlerinin ödemeler dengesindeki açığı kapatmak maksadı ile yabancı sermaye yatırımlarının teşvikini bir politika olarak benimsemiş bulunmasına rağmen Amerika'daki bazı kanun ve nizamnamelerle ülkeye gelen yabancı sermayenin engellenmekte olduğunu öne

sürmüştür. Dr. Damm, Amerika'ya gelen yabancı sermayenin özellikle vize mevzuatı ve uygulanan kanunî hükümler dolayısı ile güçlüklerle karşılaşmakta olduğunu belirtmiş ve bu konuda bazı önemli misâller de vermiştir. Konuşmacı, bazı sahalarda yabancı sermayenin mülkiyet veya belirli bir miktardan sonra yerli sermayeye iştirâkinin dahi meneden federal kanunlar bulunduğunu, ayrıca bazı federe devlet kanunlarının bu konuda çok sıkı tahdidler ihtiva ettiklerini söylemiştir.

Dr. Damm, federe devletlerde genellikle, yabancı sermayenin, madencilik, bankacılık, sigortacılık, alkollü içki imâlâtı ve ilaç sanayiine iştirâkinin sınırlandırılmış bulunduğunu bildirmiştir.

Dr. Damm, Amerika'da Avrupa sermayesinin gelişmesine standartlarla muhasebe metodlarında mevcut farkların da esaslı birer mâni teşkil ettiğini sözlerine eklemiştir.

ORTAK PAZAR HABERLERİ

ORTAKLI KONSEYİ YILLIK RAPORUNU HAZIRLADI

«TÜRKİYE HAKKINDAKİ TERCİH TEDBİRLERİ OLUMLU SONUÇ VERDİ»

AET — Türkiye Ortaklık Konseyi, Mayıs ortalarında Paris'te toplanacak olan Ortaklık Parlamenterleri Komitesinde görüşülmek üzere dördüncü yıllık raporunu hazırlamış bulunmaktadır. Rapor, belibaşlı Türk ürünlerine tanınmış olan tercih tedbirlerinin genellikle olumlu sonuçlar verdiğine işaret edilmekte, Türkiye'ye tanınan kontenjanların «Topluluk Kontenjanı (1)» haline getirilmesinin bu kontenjanlardan yararlanma nisbetini arttırdığı ifade edilmektedir. Mali alanda, Avrupa Yatırım Bankası tarafından beş yıl süre ile 175 milyon dolar olarak açılmış bulunan kredinin, 1968

sonu na kadar 121,8 milyon dolarının kullanıldığı belirtilmiştir.

«Topluluk Kontenjanı» şeklindeki değişiklik, uygulamasının ilk yılı olmasına rağmen olumlu tesirlerini göstermiş ve tütün, kuru incir, kuru üzüm kontenjanlarının hemen tamamına yakın bir kısmının kullanılmasına yol açmıştır. Tütünde 17.615 ton olan Topluluk Kontenjanının kullanılma nisbeti Almanya'nın ithalatındaki gelişme ile 1967 de % 85 den % 92,7 ye yükselmiştir. Kuru üzümde de yeni kontenjan sisteminin 1 Temmuz 1968 den itibaren uygulanmasına rağmen, 38.750 ton olan kontenjanın kullanılma nisbetinin 1967 de % 76,8 den 1968 yılı sonunda % 81,2 ye yükseldiği görülmüştür. Kuru incir için 18.900 ton olan Topluluk Kontenjanının kullanılma nisbeti de % 83,7 den % 95,3'e çıkmıştır. 18.700 ton olan fındık kontenjanı tamamen kullanılmış bulunmaktadır.

Topluluk tarafından ithalat tercihleri ve kolaylıkları uygulanmakta olan deniz ürünleri, taze üzüm, turuncgiller, kalite şaraplar, pamuklu mamûlleri, giyim eşyası, halılar gibi ürünler ile ilgili olarak da Ortaklık Konseyinin raporunda 1968 in uygulanmakta olan kolaylıklarının ilk yılı olduğuna işaret edilmektedir. Bu nedenle bu ürünlerin ihracat durumları hakkında bir hüküm verebilmek için bir yılın geçmesi gereklidir. Ancak, Türk otoriteleri tarafından derlenen istatistiklerde, tanınan kolaylıkların bu ürünlerin ihracatında önceki yıllara kıyasla artışlar meydana getirdiği ve bu durumun özellikle taze üzüm, mandalina ve bazı dokuma ürünlerinde kendini gösterdiği dikkati çekmektedir. Türkiye, bu üç ürünün Almanya piyasasına ihracatında önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

1968 yılında Avrupa Yatırım Bankası, 11 milyon doları bir altyapı yatırımı, 7,6 milyon doları dört sanayi projesinde kul-

lanılmak üzere beş projeye 18.6 milyon tutarında kredi iştirakinde bulunmuştur. Ayrıca 11.4 milyon doları bulan kredi işlemleri de 1969 yılı başlarında tamamlanmıştır. Raporda, beş yıllık bir süre içinde kullanılmak üzere açılan 175 milyon dolarlık malî yardımın son yılı olan 1969 yılında, incelenme safhasında olan diğer önemli projelerin de ele alınacağı ifade edilmektedir.

15. KIBRIS FUARINA RESMEN KATILYORUZ.

10'dan fazla ülke ile 12 büyük yabancı firma'nın katılacağı faur mallarımızın tanıtılmasına büyük ölçüde yardımcı olacaktır.

5 - 28 Eylül 1969 tarihlerinde Lefkoşe'de açılacak olan Uluslararası 15 inci Kıbrıs Fuarına memleketimizin de bir pavilyonla katılması, Dışişleri ve Ticaret Bakanlıklarınca uygun görülmüş ve bu işin gerçekleştirilmesi Türkiye Odalar Birliğinden istenmiştir.

Kıbrıs fuarında bir Türk pavyonu açmakla, Kıbrıs Türk Cemaatinin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak, Kıbrısta kurulması düşünülen Türk Çarşısının temellerini atmak ve bunun geliştirilmesi ile mallarımızın Ada'da daha iyi tanıtılması imkânlarını hazırlamak amaçları göz önüne alınmaktadır.

Kıbrıs fuarına 10'dan fazla yabancı ülke ile en az 12 yabancı büyük firmanın müstakil olarak katılacağı öğrenilmiştir. Böyle bir fuarda mal ve mamullerimizi sergilemek Ada'da geniş ve yeni bir pazar bulmamıza önemli ölçüde faydalı olacaktır.

Odalar Birliği Odamızdan ilişkilerin düzelmiş olması nedeniyle Kıbrıs Rum Yönetimi de fuara katılmamızı arzu et-

mekte, ve firmalarımıza bazı kolaylıklar tanımaktadır. Bununla beraber Dışişleri Bakanlığı, Eylül'e kadar durumda olumsuz bir gelişme olursa, fuara katılmaktan vazgeçebileceğimizi bildirmiştir.

Odalar Birliği Odamızdan Fuara katılacak firmalarımızın ne çeşit mallar teşhir etmek istediklerini bir yazı ile Birliğe bildirmelerini rica etmiştir.

SANAYİ RCD SANAYİ KOMİTESİ ÇALIŞMALARI :

Bölgesel İşbirliği Teşkilâtı Sanayi Komitesi, D. Plânlama Teşkilâtında çalışmalarına başlamıştır. İran'ın alüminyum kompleksleri, Pakistan'ın keten ve kenevir sanayii ve Türkiye'nin kâğıt hamuru ve sellüloz sanayii konularının bu çalışmalar sırasında gözden geçirileceği bildirilmiştir. Sanayi Komitesi, 54 ortak projenin gözden geçirilmesinden başka, yeni yapılan çivit ve amortisör projeleri konusunda da incelemede bulunacaktır.

KÜTAHYA'DA SANAYİ SİTESİ :

Kütahya'da 12 milyon liraya mal olacak Orta Anadolu'nun en büyük sanayi sitesinin inşaatına başlanmıştır.

Modern Sanayi Sitesinde 361 adet sosyal hizmet binası bulunmaktadır. İnşaatı devam etmekte olan Sanayi Sitesi, 549 dönümlük saha üzerine kurulmuştur.

Kütahya Belediye Başkanı, Sitenin inşaatı ile ilgili olarak, «Bir zamanlar, Eskişehir'in kazası olan Kütahya, Eskişehir gibi hızla kalkınmaktadır. Büyük bir saha içine kurulan bu Sanayi Sitesi, 1969 yılında bitecek ve halkın hizmetine açılacaktır» demiştir.

DENİZCİLİK BANKASI, DİZEL MOTÖR FABRİKASI KURUYOR :

Denizcilik Bankası makine imalât sanayi sektörü, Haliç Tersanelerinde imal edilecek çeşitli tonajdaki gemilerle faaliyet bulunan gemilerin miadları dolmuş motörlerinin değiştirilmesi maksadiyle yerli gemi dizel motörü imal edecektir. 1969 yılı programında yer alan bu projenin tatbikatına geçilmiştir.

EFTA'nın (AVRUPA SERBEST TİCARET BİRLİĞİ) SAĞLADIĞI FAYDALAR

Avrupa serbest ticaret birliği (EFTA) üyesi olan ülkeler bu birlik sayesinde büyük istifadeler elde etmişlerdir.

15 Ocakta Cenevrede ki EFTA sekreterliği tarafından «EFTA'nın üye devletlerin ekonomisine tesiri» adıyla yayınlanan araştırma raporu bu neticeye varmaktadır. Sekreterlik şimdiye kadar bu konuda bu derece şumullü bir araştırmaya teşebbüs edilmediğini açıklamıştır. Görülmemiş ölçüde teferruatlı istatistikler toplanıp incelenmi ve EFTA'nın namencut olması halinde üye devletlerin ekonomik durumunun ne gibi bir durum arzemiş olabileceği hesap edilmiştir.

830 MİLYON DOLARLIK TİCARET ARTIŞI :

Örneğin, 1965 yılında (serbest ticaret bölgesinin tamamlanan masından bir yıl evvel) gümrük tarifelerinin ve diğer bazı kısıtlayıcı tedbirlerin hafifletilmesi sayesinde EFTA ülkelerinin bölge dahili ticarete 830 milyon dolarlık bir artış göstermiştir. BBuB netice EFTA kurulmuş olmasaydı, o sene üye devletlerin arasında ticaret 830 milyon dolar daha az olacaktı manasına gelmektedir.

EFTA bütün üye devletlerin ithalat ve ihracatına tesir etmiştir. Meselâ Portekizin ticaretinde EFTA dışı memleketlerinden EFTA üyelerine doğru bir kayma görülmüş, bilhassa ihracat artmıştır.

İskandinav ülkelerinde 1959-1965 yılları arasında dış ticaret artış yüzdesi diğer üye memleketlerden pek farklı değildir. Maamafih, bu ülkelerin ticaretinin daha ziyade EFTA üyeleriyle olması tesirin daha belirli olmasına sebep olmuştur. Rapora göre, İskandinav ülkeleri EFTA'nın bahsettiği fırsatları çok iyi kullanmışlardır. Gümrük tarifelerinin indirilmesi bir çok büyüklükteki firmayı dış ülkelere mal ihraç etmeye sevketmiştir.

Avusturya ve İsviçreye gelince; 1949-1965 yılları arasında bu ülkelerin dış ticaret artışının beşte biri EFTA'ya atfedilmektedir. İsviçre üyeler arasında İngiltereden sonra dış ticareti en çok artan ülke durumundadır.

İngiltere'de dış ticaret artışı aynı seneler içinde 193 milyon dolar olarak hesap edilmektedir. İhracatta tekstil maddeleri madenler ve makineler ithalatta ise kâğıt ve kâğıt hamuru başta gelmektedir.

YÜKSEK VE ALÇAK GÜMRÜK TARİFELERİNİN TEPKİLERİ :

EFTA'nın yüksek ve alçak gümrük tarifelerine göre belirli tesirleri olmuştur. Umumiyetle Danimarka ve İsveç gibi alçak tarife uygulayan ülkelerin ithalatında tesir averajın üstünde, İngiltere ve Avusturya gibi nisbeten yüksek tarifeleri ülkelerde ise averajın altında olmuştur. Diğer taraftan, bir çok kısıtlayıcı tedbirlerin uygulandığı Portekiz'de tesir yüzdesi çok yüksektir.

ALÇAK GÜMRÜK TARİFELERİNİN TEŞVİK ETTİKLERİ :

Rapora g.re, örneğin İskandinav ülkelerinde gümrük tarifelerinin indirilmesi imalatın artmasına katıyetle sebep olmuş ve bilhassa orta büyüklükteki firmaların komşu ülke pazarlarına sarkması nı teşvik etmiştir.

TEKSTİL MADDELERİ BAŞTA :

Raporda,ticareti artan esas istihsal maddelerinin başında tekstil ve giyim eşyalarının geldiği belirtilmektedir. Buna göre, tüm pazar dahilinde bu sahada 200 milyon dolarlık artış kaydedilmiştir. Bu rakamın 115 milyonu doğrudan doğruya EFTA'nın tesirine bağlanmaktadır. Pazar dahilinde kâğıt ve kâğıt hamuru ticareti (gene EFTA'nın tesiriyle) 100 milyon dolar, makine alışverişi de önemli miktarda artmıştır.

İSTİHSALDE MÜSBET İLERLEME VE ARTMA :

Rapor, istihsal ve imalâta EFTA'nın olumlu tesirlerinden bahsetmektedir. Örneğin Danimarka'da «Sınai sektörün son yedi sene zarfında kaydettiği genişleme nisbeti, EFTA'nın sayesinde elde edilen pazarları mahsulü olduğuna şüphe yoktur. Netice itibariyle bu ülkede alçak produktivite sektörler önem verilmiştir. Portekiz'de kurulan yeni tekstil fabrikaları aynı gelişmenin bir tezahürü olarak gösterilmektedir.

GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILÂ ÜZERİNDE TESİRLER :

Üye ülkelerin gayri safi milli hasılasının her halükârda birliğin mecudiyeti sayesinde artmış olduğu raporda belir-

tilmekte ve şöyle denilmektedir: «EFTA'nın üye devletlerinin çalışma durumuna tesir ettiği unutulmamalıdır. Üye devletlerin EFTA sayesinde iktisadî politikalarındaki kısıtlayıcı tedbirleri azalttıkları muhakkaktır.

ODALAR BİRLİĞİ İSTİHLÂK KOOPERATİFİNDEN VERGİ ALINMASINI İSTİYOR

Bundan bir süre önce Birlik merkezinde istihlâk kooperatiflerinin satışları konusunda, Ticaret ve Maliye Bakanlığı ilgilileri ile belli başlı Ticaret ve Sanayi miştir.

Toplantıda konuşan muhtelif Oda'ların temsilcileri, istihlâk kooperatiflerinin gayelerinden uzak çalıştığı, küçük şehir ve kasabalarda tüccar aleyhine her iş kolunda rekabete girdiği, ortak olmayanlara da satışlar yaparak vergi kaybına sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Bilindiği üzere kooperatifler, ortakları dışında kalan kimselere satış yapamazlar. Yaptıkları takdirde Kurumlar Vergisine tâbidirler. Ancak Kooperatifler Kanununda mevcut olan bu hüküm, yetkililerin kontrol imkânı az olduğu için, tatbik edilememektedir.

Diğer taraftan kooperatifler ortalama kâr hadlerine tâbi olmadıklarından piyasadan daha düşük fiyata mal satma imkânına sahiptirler. Bu imkân neticesinde kooperatiflerin artan ciro hacimleri o bölgedeki küçük esnafın aleyhine bir ortam yaratmaktadır.

Toplantı sonunda alınan karar gereğince, Odalar Birliği, Maliye Bakanlığına başvurarak, mensupları dışındaki kimselere satış yapan istihlâk kooperatiflerinin tesbit edilerek vergilendirilme-ye tâbi tutulmalarının teminini istemiştir.

Ayrıca Ticaret Bakanlığı nezdinde de teşebbüse geçen Odalar Birliği hazırlanmakta olan «Şirketlerin Denetim Tüzüğü Tasarısı» çalışmalarına özel sektör temsilcilerinin de istirakinin sağlanması ve bu tasarı metnine «istihlâk kooperatifleri piyasa fiyatına satış yapar» ibaresinin eklenmesini teklif etmiş bulunmaktadır.

FRANSA KREDİ TAHDİDLERİNİN SÜRESİ UZATILDI

Fransız Merkez Bankası, hafta içinde, geçen Kasım ayında yürürlüğe konan kredi tahdidlerinin uygulama süresinin yıl sonuna kadar uzatıldığını açıklamıştır. Bankaların kredi hacmini kısıtlayan bu tahdidler ilk defa geçen Kasım ayın-

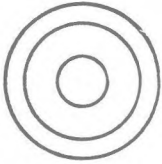
da 1968 yılı sonuna kadar tatbik edilmek üzere yürürlüğe konmuş, sonra uygulama süresi 30 Haziran'a kadar uzatılmıştı.

Gözlemciler, alınan tedbirlerin iktisadî harareti etkilemesi için hükûmetin, zamana ihtiyaç olduğu kanaatine vardığını belirtmektedirler. Son uzatma kararı, ayrıca, Fransa'nın ekonomik problemlerine devalüasyona gitmeden çözüm yolu bulma hususundaki kararının bir misâli olarak nitelendirilmektedir.

Uygulama süresi uzatılan tedbirler bankaları ilgilendirmektedir.

Geçen Kasım ayında bankaların karlılıkları yüzde bir oranında arttırılmış ve kısa vadeli kredilerine bazı sınırlamalar getirilmiş bulunmakta idi.

— 0 —

Türkiye'de Şehirleşme Temayülünde Yeni Gelişmeler

Dr. Haluk CİLLOV

I — GİRİŞ :

Bir memlekette insanların yerleşmesinde teşkil ettiği topluluklar, farklı şekillerde tezahür etmiş olabilir. Bu toplulukların küçüklüğü ve büyüklüğü, bir takım sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerin meydana çıkmasına yol açar. Bu bakımdan meselelerin arzulanan çözüm yolunu bulabilmeleri için, toplulukların durumu ve yoğunluk temayülleri- nin bilinmesi icap eder.

Türkiye'de nüfusun yerleşme noktalarını ortaya koyacak ve eğilimleri belirtecek sıhhatli nüfus sayımları yapılmaktadır. Bu istatistikler, bizdeki yerleşme tarzını ve şehirleşme temayülleri- ni gösterecek niteliktedir. Hele 1965 Nüfus Sayımı sonuçların, gelişmede bazı yeni eğilimlerin mevcudiyetini belirtmesi bakımından ayrı bir özellik taşır. Bu sebeple 1965 Sayımı sonuçlarının ışığı altında, bizdeki son şehirleşme temayülleri- ni ortaya koymaya çalışacağım.

II — Köy Nüfusu :

Türkiye'nin tabii çevresi, bazı yerleri devamlı yerleşmeye elverişli kılmakla beraber, memleketimizde genellikle devamlı yerleşme şekli hakim bulunmaktadır. Bu tip yerleşmelerin en küçük topluluklarına «köy» diyoruz. Memleketimizde umumiyetle nüfusu 3 binden az olan yerleşme noktalarında köy karakteri hâkim görünür. Burlarda tarım, başlıca geçim kaynağıdır. Çiftçinin ihtiyacını karşılayacak bazı küçük iş ve san'atlar varsa da, bunların önemi azdır.

Türkiye'de köylerin sayısı oldukça çoktur. Çünkü nüfusun yaklaşık olarak dörtte üçüne yakın kısmı köylerde yaşar. Nitekim 1960 yılında muhtarlık teşkilâtı olan köylerimizin sayısının 35.441 e yükseldiğini görüyoruz. Fakat bazı muhtarlıklara 2 veya 3 köy isabet ettiği, yani muhtarı olmayan köylerin de mevcut olduğu bilinmektedir. Muhtarsız köylerin sayısı kesin olarak bilinmemekle bera-

ber, bunların sayısının 10 bin civarında olduğu söylenebilecektir. Bu takdirde Türkiye'de köylerin sayısı 45 bin civarına yükselir.

Memleketimizde birçok bucakların nüfusu umumiyetle 3-5 bin civarında kaldığı dikkata alınacak olursa, nüfus bakımından bucakları da köylerle birlikte mütalâa etmek mümkün olur. Bu takdirde köylerimizde (bucaklar dahil) yaşayan nüfus topluluğu 1965 yılında 20.582 bine yükselir ki, bu rakam genel nüfusun yaklaşık olarak yüzde 65 ne tekabül eder.

1960 da köylerde yaşayan nüfusun sayısının 18.895 bin civarında olduğu ve bu rakamın yüzde 68 lik bir orana tekabül ettiği dikkata alınacak olursa, son beş yılda köylerin nisbi öneminde bir azalma olduğu anlaşılabacaktır.

III — Şehir Nüfusu ve Şehirlerin Bünyesi :

1 — Türkiye'de nüfusu 3 binden fazla olan yerlerde yine azçok topraktan geçim temin etme esası hakim olmakla beraber, yavaş yavaş daha çeşitli geçim kaynaklarını da ortaya çıktığını görüyoruz. Filhakika nüfusu 3 ilâ 10 bin arasında olan yerleşme noktaları bu durumdadır. Kısım şehir manzarası taşıyan bu noktalara «kasaba» diyoruz. Ancak bu yerlerin nüfusu 10 binin üstüne çıkınca, artık bu yerleşme yerleri «şehir» karakterini iktisap etmiş olmaktadır. Şehirlerde halkın geçim kaynağı yine tarım mahsulleri olabilmekle beraber, bilhassa ticaret, sanayi, nakliyat ve serbest meslek gibi çeşitli iktisadi ticaret, sanayi, nakliyat ve serbest meslek gibi çeşitli iktisadi faaliyetler en büyük meşgaleyi teşkil etmektedir.

2 — Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Türkiye'de böyle kasaba veya şehir gibi büyük topluluklarda yaşayanların sayısı pek yüksek değildir. 1960 Nüfus Sa-

yımında şehirlerde yaşayanların (*) sayısı 8.860 bin iken 1965 de bu miktar 10.809 bine yükselmiştir.

Binaenaleyh Türkiye nüfusu 1945 den itibaren hızla artarken, şehirlerimiz de genişlemekte ve buralarda ikamet edenlerin oranı yükselmektedir. Ülkemizde 1935 yılında şehirlerde yaşayanların oranı sadece yüzde 24 den ibarettir. Bu oran 1945 de yüzde 25 e yükselmiş, 1955 de yüzde 29 olmuş ve nihayet 1965 de yüzde 35 e fırlamıştır.

Görülüyor ki 1945 yılına kadar gayet zayıf bir tempoda kaydedilen şehirleşme, 1950 den itibaren hızlanmaya başlamış ve 1965 de en yüksek haddine ulaşmıştır.

Bu sonuncu oran, eski yıllarla karşılaştırıldığı takdirde yüzde 10 gibi oldukça yüksek bir farklılık arzeder. Esasen Türkiye'nin iktisadi bünyesinde 1950 den sonra meydana gelen değişmeyi dikkata alacak olursak bu istihaleyi normal karşılamak icap edecek ve Türkiye'nin sanayileşmesi ile beraber, şehirleşme eğiliminin de arttığı anlaşılabacaktır. Nitekim bizde nüfusun yüzde 35 i şehirlerde yaşadığı halde, meselâ İran'da (1956) şehirlerde yaşayanların genel nüfusa oranı sadece yüzde 31, Hindistan'da (1961) yüzde 18 ve Vietnam'da (1960) yüzde 10 dan ibarettir. Ne var ki durum başka ülkelerle karşılaştırıldığı takdirde, bizdeki şehirleşmenin halâ pek büyük bir orana ulaşmadığı söylenebilir. Gerçekten Türkiye'ye benzer bünyeye sahip Yunanistan'da (1961) şehirlerde yaşayanların nisbeti yüzde 43; Meksika'da (1960) yüzde 51 ve Rusya'da (1959) yüzde 48 dir. Hatta İngiltere'de (1961) şehirlerde yaşayanlar oranının yüzde 80 e, A.B.D. (1960) da yüz-

(*) Burada «şehir» tâbiri idaridir. İl ve ilçe merkezleri, nüfus nazarı itibare alınmadan «şehir» anlamında alınmıştır.

de 70 e ve İsvç'te (1960) yüzde 73 e ba-
liğı olduğunu görmekteyiz.

2 — Yukarıdaki karşılaştırmaların ışığı altında, Türkiye'de 1950 lere kadar gayet ağır bir tempoda gelişen şehirleşmenin son yıllarda hız kazandığını söylemek mümkün olur. Hele il ve ilçe merkezlerini «şehir» olarak vasıflandırma yolundan ayrılır, nüfusu 10 bini aşan yerleri şehir olarak adlandıırırsak, ülkemizde şehirleşme eğiliminin daha kuvvet kazandığı anlaşılabacaktır. Esasen idari taksimata göre yapılan şehir tarifinde, şehir karakteri arzetmekten uzak 1000 nüfuslu yerler (Adıyaman'ın Gerger ilçesi 1965 nüfusu 1252 dir) olduğu gibi, bucaklar arasında nüfus bakımından şehir kadar büyük olan noktaların mevcut olduğu bilinmektedir. Bu itibarla 10 binden çok nüfuslu yerlerin durumunu ele alacak olursak, 1935 de buralarda oturanların oranı yüzde 16.7 iken, 1945 de yüzde 18.5 olmuş, 1955 de yüzde 22.1 e yükselmiş ve nihayet 1960 da yüzde 25.6 ya ulaşmıştır.

Bu yeni kriterden hareket edildiği zaman, şehirlerde yaşayanlar oranının biraz gerilediği görülecek, fakat buna mukabil şehirleşme eğiliminin idari taksimata göre yapılan değerlendirmeye nazaran daha hız kazandığı anlaşılabacaktır. Binaenaleyh bizde henüz 19 cu yüzyılda Avrupa'da izlenen hızlı şehirleşme hareketi

mevcut olmamakla beraber, temayülün son yıllarda şiddetlenmeye başladığı söylenebilecektir.

3 — Türkiye'deki şehirleşme, geçen yüzyılın batılı ülkelerindeki şehirleşmeden, bir başka yönden farklılık arzeder. Filhakika sanayileşmeye başlayan Batı ülkelerinde şehirleşme hareketi, orta ve büyük nüfuslu tekmil şehirlere doğru yönelmişken, bizde daha ziyade büyük şehirlerin devleştiği görülmektedir. Nitekim 1945 de 25 ilâ 50 bin nüfuslu şehirlerimizin sayısı 20 iken 1960 da bunların sayısı ancak 31 e yükselmiştir. Oysa 100 binden fazla nüfuslu şehirlerin sayısı 1945 de sadece 4 den ibaret iken 1965 de 14 e fırlamıştır.

Durumu daha iyi görülebilmek için aşağıdaki tablo tertiplenmiştir.

Tablonun tetkikinden anlaşılabacağı üzere :

a — İdari taksimata göre, şehir nüfusu olarak gözüken yerleşme noktalarından, küçük şehirler ile büyük şehirlerin nisbeti yüksektir. 1965 yılında 25 binden az nüfuslu şehirler, tekmil şehirli nüfusun yüzde 32.8 ni ve 100 binden fazla nüfuslu şehirlerde yüzde 43.7 sini kavramak tadır. Buna mukabil orta büyüklükteki 25-100 bin nüfuslu şehirlerin toplam oranı sadece yüzde 23.5 den ibarettir.

ŞEHİRLERİMİZİN NÜFUS BÖLÜNÜŞÜ (Bin olarak)

Sayım yılı	Toplam Nüfus	Şehir nüfusu	%	25 binden az nüfuslu şehirler	%	25-50 bin nüfuslu yerler	%	50-100 bin nüfuslu yerler	%	100 den fazla nüfuslu yerler	%
1945	18.790	4.687	25	2.282	48.7	622	13.3	396	8.4	1.386	29.6
1960	27.755	8.860	32	3.193	36.0	1.024	11.6	1.226	13.8	3.417	38.6
1965	31.391	10.809	34	3.547	32.8	1.422	13.1	1.119	10.4	4.721	43.7

b — Küçük şehirlerimizde azalma vardır. Nitekim 25 binden az nüfuslu yerlerde oturanların nisbeti 1945 de yüzde 48.7 iken 1965 de yüzde 32.8 e gerilemiştir.

Buna karşılık, büyük şehirlerimizin nüfusunda çok şiddetli bir artış müşahade ediyoruz. Filhakika 100 binden fazla nüfuslu şehirlerimizin, oranı yüzde 29.6 dan yüzde 43.7 ye yükselmiştir. Bugün büyük şehirlerimizde oturan nüfusun, memleket nüfusuna oranının yüzde 15 e ve hatta İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi dört büyük şehrimizde oturanların için bu oranın yüzde 11.4 e yükseldiği dikkata alınacak olursa, bizdeki şehirleşme hareketinin, bilhassa birkaç şehrin nüfusunu hızla artırma şeklinde tecelli ettiği aşikâr olur.

Bu dört büyük şehrimizin müşterek nüfusu 1950 de 1.721 binde bulunuyorken, 1965 yılında rakam 3.573 bine yükselmiştir. Hele Ankara nüfusu beş yıl gibi kısa bir süre içersinde 250 bin artış kaydederek 150 binden 902 bine ulaşmıştır.

Demek ki bizde, ileri sanayi ülkelerinde görülenin aksine, şehirleşme tekml şehirlerle doğru değil, fakat bazı özelliği olan büyük yerleşme noktalarına müteveccih bulunmaktadır.

c — Orta çaplı şehirlerimizin önemi azalış kaydediyor. Nitekim 25-50 bin nüfuslu şehirlerde oturanların, şehir nüfusuna oranı 1945 de yüzde 13.3 iken, yirmi yıl sonra 1965 de halâ yüzde 13.1 de kalmıştır.

Hatta 50-100 bin nüfuslu şehirlerimizde de büyük bir gelişme kaydedilmiş değildir. Gerçekten bu kuruluş yerlerinde oturanlar nisbetinin 1945 de yüzde 8.4 iken 1960 da yüzde 13.8 e yükseldiğini, fakat 1965 de yeniden yüzde 10.4 e gerilediğini görüyoruz.

Orta büyüklükteki şehirlerde görülen bu küçülmeye karşılık, büyük şehirler hızla büyümeğe devam etmiştir.

4 — Şehirleşme hareketi, şehir nüfusunun artması suretiyle (doğumların artması) meydana gelebileceği gibi, köylerden şehirlere doğru yapılan göçlerin de geniş ölçüde izlerini taşıyabilir. Bu hususu araştırmak, başka bir yazının konusu olmalıdır. Burada şu kadarına değinmekle yetinelim ki, bizdeki şehirleşme olayında her iki faktörün tesiri mevcut olmakla beraber, bilhassa köylerden şehirlere akım tesiri ağır basmaktadır. Nitekim bazı büyük şehirlerimizin devleşme yoluna girmelerinin nedeni de burada yatmaktadır.

Ancak bizdeki iç gözler yine Batı ülkelerinde görüldüğünden farklı yönde tecelli etmektedir. Filhakika bizde köylerden şehirlere, mütemmin bir gelir temin etme maksadiyle göç edilmekte, eğlence cazibesi ikinci plânda kalmaktadır. Diğer bir ifade köylerin itici fonksiyonu, şehirlerin çekici fonksiyonuna nazaran daha ağır basmaktadır. Son yıllarda köylerde ziraf makinalaşma ve arazi parçalanması gibi sebepler yüzünden, iş gücüne fazla ihtiyaç kalmamakta ve köylü şehirde gelir temin etmeğe itilmektedir. Gerçi şehirlerde sınaî ve ticarî sahada kaydedilen gelişmelerin de köylüyü şehre çektiği ve hatta dış ülkelere giden köylü vatandaşların yurda dönüşlerinde edindikleri ihtisasları dolayısıyla şehirde yaşamayı, köyde çalışmaya tercih ettikleri bir gerçektir. Ne var ki bunların sayısı ve nisbeti, köyünü sır fek bir kazanç elde etmek için terkedenlerin sayısı kadar yüksek değildir.

IV — Sonuç :

Türkiye'de bugün hızlı nüfus artışıının yanında, oldukça belirli bir şehirleşme hareketi mevcuttur. Nitekim 1960-65

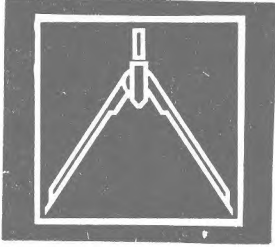
devresinde Türkiye'nin nüfusu yılda binde 25 civarında artarken, İstanbul'un nüfusu aynı devrede yılda binde 29, İzmir'in binde 30, Ankara'nın binde 68 ve Adana'nın binde 46 oranında artmıştır. Şehirleşme hareketi, nüfus artışından hızlı olmuş, ve dolayısıyla şehir nüfusundaki artış, doğumlar ile ölümler arasındaki farktan değil, daha ziyade köylerden şehirlere olan göç hareketinden ileri gelmiştir.

Bu göç hareketinin, genel olarak büyük bir ağırlık taşıdığını iddia etmeye imkân yoktur. Hareket henüz yavaş yavaş gelişmektedir.

Ancak şehirleşme, yerleşme topluluk-

larının büyüklüğü itibarıyla ele alındığı takdirde bilhassa büyük şehirlere akımın yöneldiği ve son yıllarda bu hareketin şiddet kazandığı görülecektir.

Şehirleşmeyi, sanayileşmeye yol açması ve dolayısıyla iktisadi kalkınmanın bir işareti sayılması bakımından arzulamaya imkân yoktur. Ancak düzensiz ve şuursuz bir şehirleşmenin ve hell bazı yerleşme merkezlerinin hızla devleşmesine göz yumulmasının, türlü sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkardığı da unutulmamalıdır. İşte Türkiye bugün bu problemlerle karşı karşıya bulunmaktadır ve bunlar, ciddi ve olumlu çözüm yolu beklemektedir.

İthalat Yönetmenliğinin Aksıyan Yönleri ve 23 cü Kota özel Sektör Çalışmaları

Dış Ticaret rejimini tanzim için her sene dört Ocak ve dört temmuz tarihlerinde Bakanlar Kurulunca Dış Ticaret rejimi kararnamesi hazırlanır. Bu kararname ile Ticaret Vekâletine ithâlât ve ihracat işlerinin düzenlenmesi için yönetmenlikler yapmak yetkisi verilir. Ticaret Vekâleti ithâlât yönetmenliklerine ithâlâtımızın hacim, şekil ve kalemler itibarile miktarlarını gösteren listeler ekler. Bu listelere kota diyoruz. Yönetmenliklerin hakim unsuru listeler olduğu için ithâlât yönetmenlikleri diğer bir deyimle kota diye adlandırılır.

Dört Temmuz 1969 tarihinde bu listelerin 23. cüsü yani 23. kota ilân edilmiş olacaktır.

İthalât yönetmenliklerinin hazırlanması için bir seri çalışmalar yapılır. Bu çalışmalardan biri de özel sektöre mensup teşekküllerin Odalar Birliğinde yaptığı toplantılardır. Bu toplantılar, dış ti-

caret rejimi ile alakalı ticaret odaları, sanayi odaları, Odalar Birliğinin sanayi ve tatbikat daireleri ile İthâl Malları Fiat Tescil ve Tetkik Daireleri'nin iştirakile yapılır.

23. kota için, 15-16 Mayıs 1969 tarihlerinde yazarın da iştirak ettiği son toplantı yapılmış bulunuyor. Alınan kararları, nedenlerini aşağıdaki şekilde özetler ve eleştirebiliriz.

Her ne kadar ithâl yönetmenlikleri yıllık olarak ilân edilmekte ise de, zaman zaman Ticaret Vekâleti ara karar tamim ve tebliğlerle ithâl yönetmenliği ve liste üzerine değişiklikler yapmaktadır. Bu değişikliklerin makul olmadığı düşüncesine katılmakla beraber, uzağı görememenin tabii neticesi olarak; kaçınılmaz zaruretler, piyasa ihtiyaçları Hükümeti bu gibi değişiklikleri yapmağa zorlamaktadır. Realiteye uyma mecburiyetini duyan özel sektör mensupları özel sektör kota çalış-

malarında rejimde aksıyan konuları da ele almak mecburiyetini duymuşlardır. Ticaret Vekâletinin, hakikatın ifadesi olan bu durumu nazarı dikkate alarak geçen toplantılarda gündem dışı olduğu mütaalâsı ile müzakeresinden kaçındığı rejime müteallik meseleleri tetkik etmesi yerinde bir hareket olur.

1. Kotadan; bir madde çıkartılması ilâveler yapılması, kısıtlanması hususunda kamu sektörü yönünden bir keyfilik mevcuttur. Gün geçtikçe artmak istidadı da göstermektedir.

Özel sektörde, kota çalışmalarının odaların bünyesinde, Odalar Birliği içerisinde bir nizamla bağlanmış olduğunu görmekteyiz. Bir misal olarak İstanbul Ticaret Odasında yapılan çalışmaları kısaca anlatalım: İstanbul Ticaret Odası Odalar Birliğinde yapılacak özel sektör için son çalışmalara tekaddüm eden günlerde, bütün üyelerinden kotalar için tekliflerini sorar. Gerek bu davet üzerine ve gerekse kendi istekleri ile firmalar kotalar hakkında taleplerde bulunurlar. Gelen teklifler ait olduğu, tüccarlardan müteşekkil meslek komitelerinde incelenir. Aynı zamanda mütehassıs elemanlardan kurulu İstanbul Ticaret Odası Etüd Şubesinde tetkik edilir. Her iki görüş ithalat komitesinin gündeminde yer alır. Çıkan karar yönetim kuruluna gönderilir. Nihai netice bu kuruldan çıkar. İstanbul Ticaret Odasının görüşü hüviyetini kazanan karar, diğer ticaret ve sanayi odalarının teklifleri ile birlikte Odalar Birliği ithalat komitesinde incelenir; netice Odalar Birliği yönetim kuruluna gider. Son merci burasıdır. Çıkacak karar özel sektör görüşü olarak Ticaret Vekâleti ile yapılacak çalışmaların mesnedi olur. Kamu sektörü yönünden kotalar için yapılan çalışmaların ne gibi bir statüye tabi olduğu hususunda kesin bir program mevcut değildir. Kotalar hakkında yapılacak

işlemlerin özel sektörün bütün teşekküllerinde ve kamu sektörü içinde evvelce tesbit edilen muayyen bir seyir takip etmesi gerekir.

2. Özel sektör ve kamu sektörü içinde kota çalışmaları ayrı ayrı yapılmaktadır. Bunun neticesi konu her iki sektörde tek yönlü olarak ele alınmaktadır. Hedef milli ekonomimizin yararına çalışma olduğuna göre ayrı ayrı açılardan incelemelerin nihai kararı verecek politik mercileri yanıltması mümkündür. Bu mahsuru gidermek için muayyen bir safhadan sonra özel sektör ve kamu sektörü temsilcilerinin karma bir heyet halinde konuyu incelemeleri faydalı olacaktır.

3. Kotalar üzerinde Hükümetin keyfi diyebileceğimiz müdahaleleri olmaktadır. Yukarda izah ettiğimiz çalışmalar hiç addedilerek Hükümetçe kotalarda değişiklikler yapılmaktadır. Bunun neticesi, kota üzerinden müessir olmak isteyen özel sektör mensupları, titiz bir uğraşmayı icap ettiren, bağlı oldukları odalara başvuracakları yerde, kestirme yol olarak Hükümet kanalı ile taplerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple süpriz telâkki edilebilecek yanlış neticeler meydana çıkmaktadır. Yapılan bir değişikliğin aynı kota devresi içinde iptal edildiği, bir kota sonra değiştirildiği çokça görülen hadiseler olmuştur.

4. Kotalar için yatırılan teminatların, öteden beri para politikası üzerinde müessir olmak için bir vasıta haline getirildiğini görmekteyiz. Teminat nispetlerinin gün geçtikçe arttırılmasının mucib sebebi olarak ileri sürülen: ithalatı mümkün merteye azaltmak, taleplerde ciddiye ti sağlamak gayesinin çok yüksek hadlere varan teminat talepleri ile aşıldığı bir gerçektir. Bunlara ilâveten son zamanlarda transferlerin altı aya yakın bir süre beklemesi, diğer yüksek teminat nispetlerinin tesirine eklenince para yokluğu

yaratmak yönünden müessir olduğunu müşahade ediyoruz. Bunların tabii bir neticesi olarak bankalara ödenen faizler fazlalaşıyor ve maliyetler yükseliyor.

Kota talepleri için teminat istenmesinin asıl nedeni olan taleplerde ciddiyeti sağlamak ve sonraları ilâve bir gaye olarak düşünülen ithâlatı kısıtlamak tedbirlerinin başka yollarla karşılanması mümkün olabileceği gibi bu derece yüksek nisbetlere de lüzum göstermez. Zaten tahsisli ithâl malları için bir kısıtlama düşünülemez. Nedret ifade eden bu mallar için ne kadar şiddetli tedbirler düşünülürse düşünülün maliyeti artıcı olmaktan ileri geçmesi mümkün değildir. Keza bu malların ithal edilmemesi de faydalı değildir. Kotaya konmalarının sebebi lüzumuna binaendir. Liberasyon listeleri ise ham maddelere inhisar etmiş bulunmaktadır; Çoğu da muhtelif mercilerin emrindedir. Teminatlar yönünden bunlar için yapılacak artırmanın sanayinin maliyetini artıracak şüphesizdir.

Teminat nisbetlerinin eski hadlere düşürülmesi transferlerin yapılacağı sırada kuvertürlerin istenmesinin faydalı olacağı kanısındayız. Transferler muayyen bir kronolojik sıraya göre yapıldığına göre, tatbikatı bakımından da mahzurlu bir yönü yoktur.

5. İthâlleri muayyen mercilerin müsaadesine bağlı malların dağıtımının esaslarını tesbitde bir nizamı yerleşmediğini görüyoruz. Özel sektör mensupları arasında farklılık gözetildiği ileri sürülen iddealardandır. Bu hususda özel sektör görüşü olarak ileri sürülen müsaade mercilerinin bir ay içinde tevzi esaslarını tespit ederek yayınlanması görüşü rejimin alenilik ve umumilik kaidesine de uygun bir davranış olacaktır. Evvelce tesbit edilmiş olan esaslarda bir değişiklik yapılması melhuz değilse kota ile birlikte yayınlanması gerekir.

6. Bilhassa sanayici kotalarında, özel sektör ve kamu sektörü için ayrılan payların, kota miktarının tesbiti sırasında ayrılmaması sebebiyle, özel sektör tarafından karma ekonominin esasına aykırı bir taksim yapıldığı hususundaki haklı görüşümüz iddeasının, bu bölüşmenin kotalar tesbit edildiği sırada yapılarak düzensizliğin giderilmesi uykun bir hareket olur.

7. İthâl müsaadesi formüllerin malın FOBM, OF, Cİ, CİF değerlerinin ayrı ayrı yazılmasının faydasız olacağı, mahsurlu bulunduğu görüşüne katılırız. Mal hangi şartlarla getiriliyorsa o kaydın konması gerekir.

8. Birim bedeline iblağ edilen mallar için bidayette fatura istenmektedir. Ne kadar lisan çıkacağı bilinmediğine göre, alınacak proforma faturanın ne kalitede mala ait olacağını tesbit imkânsızdır. Çıkacak lisansın birim bedelinin yarısından fazla olması halinde bir üniteye tamamlanacağına göre, talep sahibinin en kötü ihtimali düşünerek kalitesiz mal için proforma fatura vereceği tabiidir. Bunu önlemek için, proforma fatura tevzinin lisans çıktıktan sonra yapılması gerektiği hususundaki özel sektör görüşünü makul buluruz.

9. Mercî emrindeki ithâlâtçı kotalarının bu merciler tarafından başka merciler de tedvilmesinin önlenmesi bu kotaların bu iş için daha ehil olan ithâlâtçılarına dağıtılması gerekir.

10. Çalışmalarda ithâlât yönetmenliğinin 24. maddesi üzerinde bazı değişiklikler yapılması teklifi aşağıdaki şekilde sonuçlanmıştır.

a) 24. maddenin H bendi anlaşmalı memleketlerde yapılacak ithâlatta mücbir sebebin tevsiki ikiye ayrılmıştır.

I — Malın satıcı tarafından getiril-

memesi halinde satıcının mektubuna müsteniden Ticaret ve Sanayi odalarınca temdit verilebilmesi;

II — İthalâtçı firmalar leh ve aleyhinde işlem yapılması halinde odalar birliğinin talebi üzerine Ticaret Bakanlığınca temdit verilmesi.

b) Yönetmenliğin A ve B bendlerinde yazılı mücbir sebep hallerinin tevsiki şimdiki yönetmenlikte hadisenin vukuu tarihinden itibaren bir aydır. Bu süre hukukî işlerin fazlalığı yüzünden çoğu ahvalde kifayetsiz kalmaktadır. Bu müddetin iki aya çıkartılması.

c) G halinde mücbir bir sebebin tevsiki için ithâl müsaadesinin yürürlük süresi içinde talebde bulunmaktadır.

Bu hükmün hadisenin vukuu tarihinden bir ay olarak değiştirilmesi.

24. maddenin H bendinde özel sektör görüşü olarak yapılması teklif edilen değişiklikleri yerinde mütaala ederiz.

Ehemiyesiz gibi gözüken yukarda yazılı değişikliklerin yapılmaması yüzünden milyonlarca liralık mal gümrüklerde beklemekte tüccar ve sanayici mütezzar olmaktadır.

11. Armatörlerin kota talepleri için yatıracakları teminatlar bakımından sanayiciler gibi maumele görmesi teklifi yerindedir. Deniz Nakliyatına makro ekonomik gayeler bakımından verilen ehemmiyete ek, bir kolaylık olacaktır.

Bulgar Ekonomisinde Tarımın Yeri

Dr. Nazif KUYUCUKLU

Bilindiği gibi, Bulgaristan 9 Eylül 1944 yılında rejim değişikliğine uğramış, kiralık yıkılarak geçici koalisyon hükümetinden sonra Halk Demokrasileri safına girmiştir. Bundan sonra yönetim ve ekonomi politikasını sosyalist ilkelere göre düzenleme yolunu tutmuş, bu ilkeleri bazı kesimlerde hemen, diğer bazılarında da kademeli bir şekilde ve kendine özgü koşulları da dikkate alarak uygulamaya başlamıştır. Biz bunları bir yana bırakarak, bu yazımızda, Bulgar ekonomisinde Tarım kesiminin yeri üzerinde durmak istiyoruz.

Tarım kesim, tarımsal sanayie ilkel madde sağlama ve özellikle halkın zorunlu olan beslenme ihtiyacını karşılaması bakımından Sosyalist ülkelerce üzerinde önemle durulması gerektiği belirtilen bir konudur. Kendi deyimleriyle, rejimin ve ekonominin temelini teşkil edecek mal-

lar arasında tarımsal mallar da vardır.

Bulgaristan'da, tarımın ekonomideki yerini bir kaç noktada ele almak yerinde olur.

I — Millî Gelir yönünden

Önce şunu belirtmek gerekirk, diğer Sosyalist ülkelerde olduğu gibi, Bulgaristan'da da millî gelir hesapları değişik bir biçimde hesaplanmakta, G.S.M.H. ve Millî Gelirin mal üreten kesimlerce yaratıldığı düşüncesinden hareket edilmektedir. Hizmetler ise, prensip olarak bunun dışında bırakılmaktadır.

Bulgar kaynaklarına göre, G.S.M.H. ve Millî Geliri meydana getiren Sanayi, Tarım, Orman, Ulaşım ve Haberleşme ve mal üreten diğer kesimlerdir. Resmî kaynaklara göre, Tarımın millî gelir içindeki oransal yani nisbî gelişmesi şöyle olmuştur:

Millî Gelir

	1955	1957	1960	1963	1964	1965
Toplam	100	100	100	100	100	100
Sanayi	34	41	46	45	45	45
Tarım	29	34	31	32	33	33

Kaynak: Statistiçeski Godişnik na N.R.B. Sh. 88 Sofiya-1966.

Tabloda görüldüğü gibi, tarım kesimi ülke millî gelirinin üçte bir kadarını sağlamaktadır. Ancak, 1955 yılı esas alındığı takdirde, 1965 te tarım kesiminin artış oranı sanayiden oldukça gerilerde kalmıştır.

Mutlak olarak ele alındığında, 1965 yılında cari fiyatlarla Bulgaristan'ın G.S. M.H. sı 15.976.500.000 Leva, Millî Geliri ise, 6.635.600.000 Levadır. (Bir leva 6 T.L. olarak değerlendirilmektedir.) Tarım kesiminin millî gelirdeki nisbî payı % 33 ol-

duğu halde, G.S.M.H. da bu oran, % 21 dir.

2 — İşgücü yönünden

Bulgar ekonomisi yapısal bir değişme içinde bulunmakta, sanayi kesimi hızla geliştirilmeye çalışılmaktadır. Diğer benzer ekonomilerde olduğu gibi, böyle bir değişmeye paralel olarak işgücü de bir strüktür değişikliği arz etmektedir. Bu durumu aşağıdaki tabloda izlemek mümkündür.

Çalışma ve Tarım Kesimi Oranı

Yıllar	Genel Çalışma Oranı	Tarım Kes. Oranı
1956	100	70.1
1960	100	54.7
1963	100	48.0
1964	100	47.0
1965	100	44.9

Kaynak: Statistiçeski Godişnik na N.R.B. Sh. 68 Sofiya - 1966.

Oranların incelenmesinden, on yıla yakın bir dönemde işgücünü oldukça önemli bir kısmının tarım kesiminden ayrılmış olduğu anlaşıyor. Bu durumu iki noktada açıklamak mümkündür. Birincisi, tarım kesimi hızla makineleşmekte ve insan gücünün yerini makina almaktadır. İkincisi de, Tarım ve Sanayi kesimleri arasında ücret farkları vardır ve Sanayide ücretler daha yüksektir. Her iki neden de tarım kesimindeki işgücünü diğer

kesimlere, özellikle Sanayi kesimine itmektedir. Ancak, gittikçe azalma eğilimi göstermekle birlikte tarım kesim bugün de, işgücünün önemli bir bölümünü bünyesinde bulundurmaktadır.

Bulgaristan'da 1965 yılında işçi ve müstahdemlerin toplamı, 2.2 milyon, Tarım kesimindekiler ise, Emek - Tarım Kooperatiflerindeki hariç 2252 bin kadardır. Aynı yılda işçi toplamı ise, 1.4

milyon ve bunun yine Emek-Tarım Kooperatiflerinde çalışanlar hariç, olmak üzere, 165 bini tarım kesiminde bulunmaktadır.

3 — Dış Ticaret Yönünden

Bulgar ekonomisinde Tarım kesimi, dış ticaret yönünden de önemli bir yer

tutmaktadır. Bu kesimin dış ticaretteki gerçek yerini tesbit edebilmek için, sadece ihraç edilen işlenmemiş malları değil, fakat tarıma dayalı imalat sanayii mamullerini de burada düşünmek gerekir. Bu takdirde, yani ihraç edilen işlenmiş ve işlenmemiş tarımsal malları bir arada düşündüğümüzde ihracatta tarımın nisbi yeri şöyledir.

İhracat ve Tarımsal Mallar Geliri

Yıllar	İhracat topl.	İhraç edil. Tarıms. mal.
1956	100	72.0
1960	100	74.0
1963	100	64.6
1964	100	61.5
1965	100	60.8

Kaynak: Statistiçeski Godişnik na N.R.B. Sh. 296 Sofiya - 1966.

Görülüyorki, düşme eğilimine rağmen Bulgaristan'ın ihracatında Tarım kesimi, dış gelirlerin yüzde altmış kadarını sağlamaktadır. Ancak, işlenmeden ihraç edilen tarımsal malların payı ele alırsa, bunun toplam ihracat gelirinin sadece % 12 - 13 kadarını teşkil ettiği görülür. Buradan da, Bulgaristan'da ihracata yönelmiş bir tarımsal sanayinin kurulmuş ve önemli bir tempo ile gelişmekte olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bulgaristan'ın 1965 yılında toplam ihracat geliri 1.38 milyar Levadır. Bunun 766 milyon levalık kısmı üretimle ilgili mal ve araçlar, geri kalan kısmı da tüke-

tim mallarıdır. Görüldüğü gibi, toplam ihracatın % 60.8'i de, işlenmiş ve işlenmemiş olmak üzere, tarımsal mallardır.

4 — Yerli Sanayie İlkemadde Sağlama Yönünden,

Değindiği gibi, Bulgar ekonomisinde tarıma dayalı bir sanayi kurulup geliştirilmiştir. Nitekim, ihracat gelirlerinde görüldüğü gibi, gelirlerin yarısı kadarı bu mamullerden sağlanmaktadır.

Tarım kesiminin sanayie ilkel madde sağlama yönünden arzettiği önemi aşağıdaki tablo açık olarak göstermektedir.

İmalât Sanayiinde Kullanılan İlkel Maddelerin Geldiği Kesimler

	1956	1957	1960	1963	1964	1965
Toplam	100	100	100	100	100	100
Sınai ilkel maddeler	35.1	35.6	39.3	43.2	45.5	46.5
Tarımsal ilkel maddeler	64.9	64.4	60.7	56.8	54.5	53.5

Kaynak: Statistikiçeski Godişnik na N.R.B. Sh. 96 Sofiya - 1966.

İmalât Sanayiinde kullanılan ilkel maddelerden tarımsal olanlar, on yıla yakın bir dönem içinde düşme eğilimine rağmen bugün halâ % 50 kadarını teşkil etmekte ve tarım kesim yerli sanayie ilkel madde sağlama yönünden önemini korumaktadır. 1965 yılında % 53.5 olan bu

oranın ondördü hayvansal, geri kalanı da bitkisel ilkel maddelerdir.

Binaenaleyh, gerek millî gelir ve işgücü, gerek dış ticaret ve yerli sanayie ilkel madde sağlama yönlerinden tarım kesimi, Bulgar ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Kanun Hakimiyeti

Orhan BULDAÇ

Türkiyemiz geçirdiği büyük tecrübeler ve özellikle 1961 Anayasamızın sağladığı olumlu şartlarla ekonomik ve sosyal hayatta memnuniyet verici gelişmelere sahne olurken, bu gelişmelere tamamen zıt bir takım bunalımlarla da çalkalanıp durmaktadır.

Gerçekten Türkiyemiz, 1961 Anayasası ile siyasal meselelerinin tümünü çözüme bağladığı gibi, fert ve kamu hürriyetlerine büyük açıklık sağlamış ve hak ve hürriyetlerin kullanılması ve muhafazası için gerekli kontrol kuruluşlarına kavuşmuş bulunmaktadır. Anayasamızın sağladığı olumlu ortam sayesinde, yasak olan bir çok ekonomik ve sosyal sorun serbestçe tartışma konusu olmuş, bundanda ülkemiz sayısız faydalar sağlamıştır. Gene 1961 Anayasamız, öngördüğü ile ri sosyal ve ekonomik hükümlerle Türk Devletini sosyal bir hukuk devleti anlayışına kavuşturmuştur. 1963 yılında Türk İşçilerine Hür Sendikacılık ve Toplu Sözleşme haklarını sağlayan 274 ve 275 sayı-

lı kanunların çıkışı, keza malî ve ekonomik politika olarak iktisaden güçsüz olanları himaye eden, hızlı ve dengeli kalkınmayı öngören plânlarımızın yapılışı ve uygulanışı ve bu yönde büyük mesafeler katedilişi söz konusu gelişmelerin en önemli belgeleridir. Şimdi bizlere düşen bu rejimi sürekli kılacak şartların sağlanmasına hizmet etmektir.

Kabul etmek gerekir ki bugün Türkiye'de kalkınma ile beraber sosyal ve iktisadi dengenin sağlanması zaruretinin inanmayan hemen hemen yok gibidir. Ancak bu dengenin nasıl sağlanacağı konusunda bazı farklı metotlar öne sürülmektedir ki bunu da siyasî partiler arasında ki düşünce ve inanç farkları ile izah etmek ve de doğal karşılamak gerekir. Halk çoğunluğunun tercihlerine göre iş bazına gelen iktidarlar, kendi inançları ve felsefelerine uygun olan politikayı, anayasa ve kanunlar çerçevesinde uygulamakta serbestirler ve mutlaka serbest bırakılmalıdırlar. Anayasa ve Demokrasi anlayışı bunu gerektirmektedir. Anayasa-

nın borunlu kıldığı biçimde uygulanan politikaların anayasa hükümlerine uygun olmak şartı münakaşa dahi edilemez. Yani hiç bir iktidar çoğunluk bahanesi ile anayasa dışına çıkamıyacağı gibi azınlık partileri ve diğer baskı guruplarında bu bağlayıcı şartın dışına çıkamaz. Zira, Demokratik düzen bir kanunlar manzumesidir. Her şey kanunların dediğine uygun olacaktır. Kanun dışı olalar suç teşkil eder ve Demokrasilerde himayeye mazhar suç anlayışı olamaz. Türkiye'de tehlike kaynağı kanunlara uygun hareketlerden değil ancak kanun dışı olaylardan doğar. Türkiye'de milletin ve memleketin yararına olmayacak kanunların çıkışı bizat anayasa müesseseleri ile önleneyeğine göre Türkiye'de kanun hakimiyetini savunmak tek çıkar yoldur.

Bu bir konuda kesin olarak açıklığa kavuşmak ihtiyacını duymaktayız: Kanunlarla düzenlenen haklar mutlaka kullanılacaktır. Devlet bu hakların etkili şekilde kullanılması için gerekli şartları sağlamakla görevlidir. Haklar sık kullanılıyor diye kısıtlanamaz. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak hakkı da bu şekilde mütalâa etmek gerekir. Ancak bu hak kullanılırken topluma zarar vermemek ve yurt gerçeklerine aykırı bir doğrultuya düşmemek; hakkı kullananlarca gözetilmek gereken önemli hususlardır. Bilhassa yurdumuzu huzursuzluğa itecek gelişmelere alet olmamak gerekir.

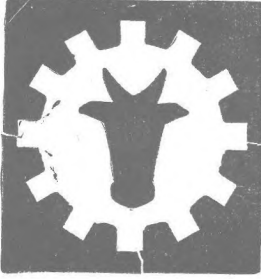
Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, top-

lumsal düzeni ve kişi yaşantısını yakından etkilediği için çok sık kullanılmamalıdır. Demokratik düzenlerde, siyasî partilerin çokluğu, hür basın, özer radyo, sendikalar ve öğrenci ve gençlik kuruluşlarının mevcudiyeti, her çeşit vatandaşın görüşünü yansıtmak imkânını verdiğinden gürültülü sokak gösterilerine baş vurmamak ihtiyacı asgariye inmiştir. Siyasî partilerin demokratik mücadele yolları açıkken, sokağı ayağa kaldırması doğru değildir. Gösterileri tahrik ederek vatandaşların düşman kamplara ayrılmasına sebep olmak katiyyentasvip olunamaz. Hele kötü kullanılan haklar yüzünden Türkiye'nin geleceğini karartmaya çalışmak ve temel haklar üzerinde spekülasyonlara girişmek büyük hatadır.

Geçtiğimiz haftanın kanlı olaylarında asıl suçlu haklar değildir. Suçlu, toplumları anayasa dışı arzuları nedeni ile tahrik edenlerdir. Milleti basit ölçülerle sağcı ve solcu olarak ikiye bölüp, tehlikeli emellerini memleketin başına belâ etmek isteyenler asıl suçlu olanlardır. Kanunlar, bu tahrikçilerin, bu vatan ve hürriyet düşmanlarının yakasına mutlaka yapışmalı ve bunlara demokrasimiz ve Türkiye'nin aydınlık geleceği adına dur denmelidir.

Aşırı uçlarla savaşta en etkili yol olarak bellediğimiz ekonomik ve sosyal tedbirlerin etkili şekilde alınmasına ve kanun hakimiyetine olan inancımızı tekrar da yarar görmekteyiz.

Sayıştay Başkanlığından :

Danıştay Denetçi Yardımcılığı Giriş Sınavı Yönetmeliği

I KAPSAM

1 — 832 sayılı Kanunun 9. maddesi gereğince Sayıştay Denetçi Yardımcısı Adaylığına atanacakların giriş sınavını kazanmaları şart olup giriş sınavı bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

II SINAVA GİRECEKLERDE ARANACAK NİTELİKLER

2 — Sınava gireceklerde aranacak nitelikler şunlardır:

A — Genel olarak:

a) Türk vatandaşı olmak,

b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

c) Ağır hapis veya 6 aydan fazla hapis veya affa uğramış olsalar bile zimet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı bir fiilden dolayı hapis cezasından hükümlü bulunmamak,

c) Askerlik durumu itibarıyla:

1 — Askerlikle ilgisi bulunmamak,

2 — Eylemli askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

d) Görevini devamlı yapmasına engel olabilecek vücut veya akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile özürlü bulunmamak,

B — Özel olarak:

a) Giriş sınavının başlayacağı tarihte 31 yaşından gün almamış bulunmak,

b) Hukuk, Siyasal Bilgiler, İktisat Fakülteleriyle İktisadî ve Ticarî İlimler Akademilerinden veya öğretim itibarıyla bunlara denkliği Millî Eğitim Bakanlığınca onanmış yurt içi veya yurt dışındaki Fakülte ve yüksek okullardan birini bitirmiş olmak.

III BAŞ VURMA

3 — Sınava girmek isteyenlerin, Sa-

Sayıştay Başkanlığınca verilecek veya talep üzerine gönderilecek olan «İş İsteme dilekçesini» doldurarak Sayıştay Başkanlığı'na vermeleri veya göndermeleri gerekir.

Bu dilekçeye aşağıda gösterilen belgeler eklenir:

a) Nüfus hüviyet cüzdanının aslı veya onaylı örneği,

b) Askerliğini yaptığına veya askerlikle ilişkisi bulunmadığına dair belge,

c) Mezun olduğu fakülte veya yüksek okul diplomasının veya mezuniyet belgesi,

ç) Mahkûmiyeti bulunmadığına dair belge,

d) İkametgâh ilmuhaberi,

e) Yurdun her tarafında ve her iklim ve mevsimde gezici olarak vazife ifa etmelerine mani bir hastalık veya sakatlıkları olmadıklarına dair bütün klinik muayen sonuçlarını ayrı ayrı gösterir şekilde tam teşekküllü resmî bir hastaneden alınacak sağlık kurulu raporu,

f) Kendi el yazılarıyla hal tercümesi. (Bu hal tercümesinde aileleri hakkında kısa bilgi vererek mezun oldukları okulların İlkokul, Ortaokul, Lise ve Fakülte veya yüksek okulların isimleriyle bu okullara giriş ve mezuniyet tarihlerini, mezuniyet derecelerini ve mümkünse biri öğretim üyesi olmak üzere kendileri hakkında bilgi verebilecek iki zatın isim ve adreslerini göstermeleri gerekir.)

g) Altı adet vesikalık fotoğraf, (6x9 eb'adında)

Yukarıda gösterilen belgelerden sağlık kurulu raporu hariç, diğerlerini ibraz eden veya gönderenlere Sayıştay Özlük İşleri Müdürlüğüne bir «Sınava katılma belgesi» verilir veya haberleşme adresle-

rine gönderilir. (Sağlık kurulu raporu ile askerliğin yaptığına veya askerlikle ilişkisi bulunmadığına dair belge sözlü sınavlar başlayınca kadar ibraz edilebilir.)

Sınavlara ancak katılma belgesini ibraz suretiyle girilebilir.

IV

Duyurma :

4 — Giriş sınavının başlayacağı tarihi, sınava giriş şartları ve lüzum görülen ahvalde kaç Denetçi Yardımcısı Adayı alınacağı Sayıştay Başkanlığı'nca uygun görülecek vasıtalarla ilgililere duyurulur.

Sınav Kurulu :

5 — Sayıştay Denetçi Yardımcılığı giriş sınavları, Sayıştay Başkanı'nın tensip ve onayı ile teşkil edilecek en az 5 kişilik kurul tarafından yapılır.

Kurul üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve salt çoğunlukla karar verir. Onayların eşitliği halinde Başkan'ın bulunduğu taraf üstün tutulur. Sayıştay Başkanı istediği zaman bu Kurula katılır.

Sınav Konuları :

6 — Yazılı sınav aşağıda gösterilen konulardan yapılır.

A — Maliye ve Bütçe,

B — İktisat teorisi, iktisat politikası, iktisadî doktrinler tarihi ve para-kredi-banka,

C — Hukuk :

a) İdare hukunun genel esasları ve idarî kaza,

b) Medenî hukuk (Şahsın hukuku ve aynı haklar),

c) Borçlar hukukunun genel esasları,

D — Muhasebe,

E— Kompozisyon,

Sınav sorularının hazırlanması :

7 — Her konu için ayrı ayrı ve gizli olarak sınav kurulu tarafından hazırlanan ve mühürlü zarflara konulan sorular, Kurul Başkanı tarafından muhafaza edilir.

Soruların cevapları ve bunların not değerleri soruların hazırlanması sırasında tespit edilir.

Sınav kâğıtlarının hazırlanması :

8 — Sınav kâğıtları, köşesinde sınav katılanın adı ve soyadı ile katılma numarası yazılacak ve dışarıdan okunamayacak şekilde kapatılmak üzere hazırlanır.

Sınavda, her katılana birer adet sınav kâğıdı verilir. Diğer sayfalar için mühürlenmiş beyaz kâğıt kullanılır.

Yazılı sınavın yapılması :

9 — Sınavlara, sınav kurulu ve lüzumlu kadar gözlemcinin huzuru ile evvelce tespit edilerek duyurulan gün, saat ve yerde başlanır. Soru zarfları açıldıktan sonra gelenler sınavla alınmazlar. Sorular okunduktan veya dağıtıldıktan sonra keyfiyet sınav katılanların sayısı da belirtmek suretiyle düzenlenecek bir tutanakla tespit edilir.

Sınavın süresi ve soruların not değeri ve sınav katılanların uymak zorunda oldukları hususlar Sınav Kurulu'na açıklanacaktır.

Yasaklara aykırı hareket edenlerin kâğıtları alınarak sınav yerinden çıkarılırlar. Bunlar o sınavı kazanamamış sayılır ve müteakip sınavlara da alınmazlar. Kurul Başkanı bu hususta sınav kâ-

ğıdı üzerine meşruhat vererek kâğıdı imzalar ve keyfiyet ayrıca o sınava ait tutanağa da dercedilir.

Sınav bittikten sonra kâğıtlar sayılır, bir zarfa konularak veya paket halinde mühürlünür ve tutanağı da imzalanmak suretiyle Sınav Kurulu Başkanı tarafından muhafaza edilir.

Kâğıtlar okunup 10. madde gereğince not tespiti ile neticeleri gösterir tutanak düzenlendikten sonra bu kâğıtlar Genel Sekreterliğe teslim edilir.

10 — Yazılı sınavlar bittikten sonra kâğıtlar kapalı olarak kurul üyelerin tarafından okunur.

Sınav katılanların fazla olması halinde bu kâğıtlar kurul üyelerinden kurulacak en az üçer kişilik alt kurullarca da okunabilir. Bu halde, bir konuya ait sınav kâğıtlarının aynı alt kurul tarafından okunması şarttır.

Sınav kurulunca veya alt kurullarca okunan kâğıtlara kurul üyelerince ayrı ayrı not verilir. Bu notların ortalaması, o konunun yazılı sınav notu olur. Ortalama sonucu çıkacak kesirlerin ondalık basamağı aynen muhafaza edilir.

Tam not (10) dur.

Sınav kâğıtlarının tamamı okunduktan sonra Sınav Kurulunca kâğıtların başlıkları açılarak sınav girenlerin her konudan aldığı notlar ve bu notların toplamının gösterir bir tutanak düzenlenir.

Başarı için not toplamının 35 ve daha yukarı olması şarttır.

11 — Sözlü sınav, yazılı sınavı kazananlar girebilir. Sözlü sınav, Maliye ve Bütçe, İktisat ve Hukuk konularından tek sınav olarak yapılır.

Sözlü sınavı kazanmak için bu sınav notunun 5 ten aşağı olmaması şarttır.

Sözlü sınav notu 10. maddedeki usule göre tespit edilir.

12 — Yazılı ve sözlü sınav sonuçlarına hiç bir suretle itiraz kabul edilmez.

Başarı derecesi:

13 — Giriş sınavını kazananlar yazılı ve sözlü sınavda aldıkları not toplamına göre dereclendirilirler. Atanmalarda bu derece sırası esas olup, not toplamalarının eşitliği halinde Devlet Lisan imtihanını vermiş olan ve bunun da eşitliği halinde sırasıyla Kompozisyon, Maliye ve Bütçe Hukuk, İktisat konularından aldıkları notu yüksek olan tercih edilir.

Başarı derecesi :

14 — A) Sınavı kazananların sayısının, ihtiyaçtan fazla olması halinde, atanmayanların sınavı kazanmış olmaları ileri-

si için bir hak teşkil etmez.

B) Sayıştay giriş sınavlarına iki kere girdiği halde kazanamayanlar bir daha sınava alınmazlar.

15 — Bu yönetmelik yayınladığı tarihte yürürlüğe girer.

SAYIŞTAY GİRİŞ SONAVINA KATILMA BELGESİ

Bu yıl çekilmiş 4.5x6 eb'adında fotoğraf yapılacaktır.

Sınava katılanın	:
Sıra No. su	:
Adı ve Soyadı	:
Doğum yeri ve tarihi	:
Mezun olduğu fakülte, yüksek okul ve mezuniyet tarihi	:

Sayıştay Özlük İşleri Müdürlüğü

Asgari Ücret

Orhan BULDAÇ

931 Sayılı İş Kanununun 33. maddesi uyarınca teşkil olunan Asgari Ücret Tesbit Komisyonu çalışmalarını tamamlayarak, Türkiye çapında uygulanacak asgari ücretleri bölgeler itibarı ile tesbit etmiş bulunmaktadır. 1 Temmuz 1969 tarihinden itibaren uygulanacak olan Asgari Ücretlerin tesbitin ve ortalamasının da 17 TL. olark tayinini ülkemizin ekonomik şartları yanında önemli bir aşama olarak kabul etmekteyiz. Asgari ücretler bu seviyeleri ile Türk çalışma ve toplum hayatında adalet ve verim sağlamak yönünden etkili olacaktır. Asgari ücretlerin Tarım Kesiminde çalışan sözleşmeli işçileri de kapsayacak şekilde tesbiti yapılan işin değerini artırmıştır. Asgari ücretlerin tesbitinde gösterilen anlayış, uygulamada da gösterildiği taktirde asgari ücretlerin sosyal adalet ve verim sağlamak niteliği daha çok ortaya çıkacaktır. Bu konuda işverenlere büyük sorumluluklar düştüğü gibi Sendikalara da aynı oranda görevler düşmektedir. 274 ve 275 sayılı yasaların Türk Sendikacılığının gelişmesinde yarattığı olumlu ortam, asgari ücretlerin tesbit ile daha da güçlendirilmiştir. Sendikalaşmaya büyük katkısı olacağı görüşünü paylaşmaktayız.

Asgari Ücret Sorunu, uzun süreden

beri Sosyal Politika ile uğraşanların önem verdikleri ve çeşitli ülkelerde 19. asırdan bu yana üzerinde münakaşa ve mücadelelerin yapıldığı bir sorun olarak dikkat çekmiştir. Konuya açıklık vermek ve ilginç olması yönünden Amerika Birleşik Devletlerinde asgari ücretle ilgili bir özetlemekte fayda görmekteyiz.

A.B.D. Devletlerinde ASGARİ ÜCRET

19. asrın son çeyreğinde özel teşebbüsün en yerleşik olduğu A.B.D. de, asgari ücretlerin diğer ülkelere göre yüksek olduğu bu tarihlerde Asgari Ücretlerin tesbit edilmek zorunluluğu bazı sosyal politikacılar ve din adamları tarafından insanî düşüncelerle savunulmaya ve yayılmaya başlanmıştır. 1890 yılında başlayan bu çaba, 1909 yılında İngiltere'de asgari ücret Kanununun kabul edilmesi ile daha da güçlenmiş, bunun sonucu olarak 1912 yılında Massachusetts eyaletinde asgari ücret Kanunu yürürlüğe konulmuştur. 1913 yılında ise diğer bir çok eyaletler asgari ücret kanunları çıkartarak işçiler razı dahi olsalar tesbit olunan ücretin altında bir ücretle çalışmak ve çalıştırmak yasaklanmıştır. 1923 yılına kadar asgari ücreti benimseyen eyaletlerin sayısı artarken Yüksek Mahkemenin asgari ücret Kanunlarını klâsik liberal gö-

rüşün çalışma ve sözleşme hürriyetine aykırı görerek iptal etmesi üzerine bu olumlu gelişmeler bir süre sekiele uğramıştır. Ancak 1930 yılında talep yetersizliğinin sebep olduğu dünya ekonomi krizi ücretlerdeki düşüklüğü dolayısı ile asgarî ücret sorunu yeniden ön plâna çıkarmış ve asgarî ücretlerin tesbiti bu defa ekonomik bir zorunluk olarak ele alınmıştır. Yüksek Mahkemenin olumsuz tutumu ekonomik zaruretlerle kırılmış ve Mahkeme ve kanunların sonradan onaylamak zorunda kalmıştır. Bu şekilde Yüksek Mahkemenin klâsik sözleşme serbestisine dayanan görüşü mesnetsiz kalmıştır. A.B.D.'de eyaletlerin kabul ettikleri kanunlar yanında ülke çapında asgarî ücretlerin kabul edilmesi ile 1945 yılında kanunî asgarî ücret saat başına 40 sent, 1956 yılında 1 Dolar, ve nihayet 1 Şubat 1968 tarihinde de 1 Dolar 60 sent olarak tesbit olunmuştur.

A.B.D.'de gelişmesini özetlediğimiz asgarî ücret sorunu, başlangıçta sosyal politika ve din adamları tarafından insanî ve ahlâksal yanı ile savunulmuş, 1930 ekonomik krizi üzerine ekonomik bir zorunluluk olarak kabul edilerek özel teşebbüse dayalı klâsik liberal görüşün sözleşme serbestisi şartı sınırlandırılmış

ve asgarî ücretler kanun yolu ile tesbit edilmiştir.

A.B.D. ve diğer bir çok ülkelerde asgarî ücretlerin kanunla tesbiti ile sonuçlanan gelişmeler, Türkiyemizde 3008 sayılı İş Kanunu ile sektörler ve bölgeler itibarı ile uygulanmasına başlanan ve 1 Temmuz 1969 tarihinden itibaren de tarım iş kolu dahil millî çapta uygulanacak olan asgarî ücretler üzerinde yapılmakta olan münakaşalara ve özellikle işverenlerimizin enflasyon endişeleri ile karşı çıktıkları asgarî ücret sorununa açıklık kazandıracak ve asgarî seviyedeki ücretlerin Türkiye çapında uygulanmasına haklı gerekçe olacak niteliktedir. Şu kadarını kaydetmek gerekirken, asgarî ücret, bir ülkede çalışanları insanlık onuruna yaraşır bir hayat düzeyine ulaştırmada, emek istismarından çok verimliliğe dönük bir çalışma hayatının kurulması ve sosyal adaletin sağlanmasında kutsal bir nitelik taşır.

Türk sendika hareketinin demokratik yollardan sürdürdüğü mücadelesine uygun düşen, Anayasamız ve 931 sayılı Kanunun bir icabı olarak öngörülen asgarî ücretleri tesbit eden Kurulu candan kutluyor, işçilerimize ve memleketimize hayırlı olmasını diliyoruz.

Teşebbüsler Arasında Teknoloji Transferi

Muzaffer UYGUNER

Bugün ülkeler arasında teknoloji transferi çok önem kazanmıştır. Sanayileşmiş ülkelerdeki araştırma laboratuvarlarında ve kurumlarında elde olunan ileri teknoloji, bir bedel karşılığında geri kalmış ülkelere aktarılmaktadır. Fakat, aktarılan bu teknolojinin en son ve en ileri teknoloji olmadığını söylemek gerekir. Hiçbir ülkenin ya da teşebbüsün, en son varlığı teknik aşmayı kolayca başkasına devredeceği düşünülemez. Böyle bir teknolojinin çok pahalıya verileceği mümkündür elbette.

Bazı teknik bilgilerin hükümetler arasında mübadelsi yolunda bazı anlaşmalar yapıldığını biliyoruz. Türkiye ile ABD arasında askerî bilgilerin karşılıklı olarak verilmesini öngören bir anlaşma yürürlükte. Bazı kredi anlaşmalarında da teknik bilgi yardımı yapılacağına ilişkin hükümlere rastlanmaktadır. Fakat, aslo-
lan, bu teknik bilgi yardımının asıl uygulayıcılar, yani sanayiciler tarafından alınıp kullanılmasıdır. Hükümetler arasında yapılan anlaşmalar da sonund sana-

yicler tarafından uygulanacaktır. Fakat, dha çok, iki teşebbüs arasında ayrılan teknik bilgi alış verişinde teşebbüslerin yeri ve rolü büyüktür. Burada, hükümetler arası teknoloji transferinden çok teşebbüsler arasındaki transfer ve bu transfer ile ilgili bazı sorunlar üzerinde duracağız. Teşebbüslerin karşılıklı anlaşmaları, gelişmekte olan ülkelerdeki teşebbüslerin gelişmiş ülkeler teşebbüsleri karşısındaki durmları ve bunların işbirliği, teknik bilginin seçimi ve alınması, ödenen ücretlerin azaltılması için bazı hususlara değineceğiz.

Teknoloji, sanayiın ve dolayısıyla ülkenin kalkınmasında çok önemli rol oynadığından Birleşmiş Milletler Teşkilâtı da konuya eğilmiş ve teknoloji alım satımının kolaylaştırılması ve ödenen ücretlerin azaltılması yolunda bazı tedbirler alınması için çalışmalarına girişmiş, bu konuda Genel Kurul'da bazı karar suretlerine vardığı gibi 1964 de Cenevre'de ve 1968 de Yeni Delhi'de toplanan Ticaret ve Kalkınma Konferanslarında bazı karar-

lar alınmasına yardımcı olmuştur. Birleşmiş Milletlerin bu konudaki çalışmalarına başka bir yazıda değinmek istiyoruz.

Teşebbüsler arasında anlaşmalar

Teknolojik alanda bugün var olan büyük uçurum, kolay kolay kapanacağı benzememektedir. Bir yanda çok ileri gitmiş bir ülke, öte yanda ise teknolojisini çok ilksel durumda bulunan bir ülke görülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde teknolojinin ilerlemesinden tam olarak yararlanma, bütün fikrî ve sosyal olanakların düzenlenip harekete geçirilmesine bağlıdır. Bir ülkenin insan ve doğa kaynaklarını da tam olarak bilmek çok faydalıdır. Teknolojik yönden geri kalmış ülkelerde yabancı teknolojiiden yararlanmak ve böylece ilerlemeyi hızlandırmak mümkündür.

Yabancı teknolojinin kabul edilebilir şartlarla ve en iyi şekilde alınması sorunu, sınıfl gelişmenin başlangıcındaki bir ülke için fazla bir önem taşımaz; ama, biraz sanayileşmiş, küçük işletmeler kurulmuş olan ülkelerde ise bu gerçek bir sorun olarak ortaya çıkar. Geniş araştırma çalışmalarına girişmiş ve gelişme programları izlemekte olan gelişmiş ülkelerin teknolojisini almak ya da almak gerçek bir sorun olarak çıkar karşımıza. Gelişmiş ülkelerin teknolojisini almak elbette mümkün olamaz. Gelecekte almadan hızlı bir gelişme yoluna giren uluslararası ilişkiler ve dünyanın barış içinde kalkınması konusunda, teknoloji, bir temel taşı olarak görülmektedir.

Türkiye İktisat Gazetesi'nde yayımlanan bir yazımızda belirttiğimiz gibi, yabancı teknolojinin transferinde bazı araçlar vardır. Yayımların toplanması, yabancı ülkelerde öğrenim yapılması, yabancı uzmanlar kullanılması, lisans ve teknik bilgi anlaşmaları yapılması, teknik araştırma yapan merkezler ve kurumlarla il-

ilksel durumda bulunan teşebbüslerde bu gi kurulması bu arada sayılabilir. Ancak, kanallardan teknik bilgi sağlanması pratik bir sonuç vermez. Bu gibi işletmelerde, teknik bilginin işbaşında öğretilmesi ve öğrenilmesi zorunludur. Yönetme, araştırma ve mühendislik hizmetleri karşılıklı olarak ve işbaşında, takım halinde çalışma ile geliştirilip öğretilir. Büyük ve ileri bir işletme, teknik gelişmenin hem kaynağı, hem de aracıdır. Bu durum yalnızca özel işletmeler için değil aynı zamanda kamu işletmeleri ile karma işletmeler için de aynıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde modern sanayi işletmeleri ile makinalaşmış tarımda teknik bilgi ile yönetimin temel kaynağı, gelişmiş bir ülkenin aynı konuda çalışan işletmesi arasında yapılan anlaşmadır. Böyle bir anlaşma ile iki işletme arasında gereken temas sağlandığı gibi iki ülke arasında yalnızca teknik, yönetim ve eğilim alanında temas kurulmakla kalmaz aynı zamanda gelişmiş ülkelerdeki işletmelerce geliştirilen teknik de sürekli olarak aktarılmış olur. Teknik bilgi alan işletme, böylece yaşama yeteneği ve olanağı bulur, sürekli olarak da gelişir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki işletmeler arasındaki bu işbirliği, kurumsal yönden, bağımsızlığın dengesi bakımından, gelişmemişliğin biçimi ve kavramı bakımından bir aykırılık yaratmaz. Teknolojik gelişmeden faydalanma yolunda bir hal çaresi de bulunmuş olur böylece.

Uluslararası işbirliğindeki güven, bu işlemlerde teşvik edici bir etkidir. İstenilen ulusal ekonomik ve teknik gelişmenin amaçları, ulusal bağımsızlık ilkesi ile de aykırı düşmez ve gelişmiş ülkelerdeki firmaların dünya çapında yayılmaları da kösteklenmemiş olur. Ancak, yönetim, sahiplik ve gelir uluslararası bir nitelik kaza-

nırsa yabancı ülkelerde ekonomik eğemenliğin bir aracı olabilir. İşbirliğinin böylece gelişmesi, için hukuk yönü ile ilgilidir ve gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkedeki her ortak işletme yalnız kazançtan pay almakla kalmaz, üretime ve artırılmaya da katılmış olur.

Doğu Avrupa'daki devlet işletmeleri ve Batı Avrupa'daki özel işletmeler arasındaki işbirliği güvenliği, bu gibi uluslararası birliğin değerini gösteren en güzel örnektir. Bu gibi işbirliği anlaşmaları, teknoloji transferi, pazarların açılması, yüksek veya düşük ücretler arasındaki denge sağlanmış olur. Bir çok siyasal ve ekonomik etkenler yanında, teknolojinin ve işletmeciliğin kendine has hususları da anlaşmalarda geniş çapta yer alır. Gelişmiş ülkelerin özel, kamu ve karma teşebbüsleri ile geri kalmış ülkelerin bu tip teşebbüsleri arasında işbirliği için anlaşmalar yolunun seçilmesi geniş olanaklar yaratmaktadır.

Birbirini tamamlayan nitelikleri bulunan ve ülkeleri değişik olan işletmeler arasındaki kurumsal ilgilere ve anlaşmalara dayanan sözleşmeler, işletmenin muhtaç bulunduğu malî, teknik ve yönetim kaynaklarının mübadelesini ve artmasını sağladığı gibi çok gizli tutulan imalat yöntemlerinin ve araştırmalarının sanayiye uygulanmasına da olanak hazırlar. Bu gibi anlaşmalar çok değişik biçimler gösterir: makina ve teçhizat alım satımı (kredi vadelerinin uzunluğu gibi), mühendislik ve kurma anlaşmaları, teknik hizmet sözleşmeleri, yönetime ve eğitime katılmak ya da katılmamak şartıyla bir fabrikanın işletmeye hazır halde anahtar teslimi kurulması için yapılan anlaşmalar, lisans anlaşmaları ve ortak işletme anlaşmaları v.b. gibi.

Teknik bilginin seçilmesi

Teknolojinin seçiminde temel sorun, alıcı durumundaki gelişmekte olan ül-

kenin koşulları, istekleri ve kaynakları ile ilgilidir. Teknoloji alanları hakkında her türlü bilgi gelişmiş ülkelerden sağlanabilir. Teknik bilgilerin bazıları kamunun malı olmuştur ve bunları teknik kitaplarla piyasada satılan makinaların çeşitli tiplerinde bulmak mümkündür. Faka, bu gibi bilgiler pek işe yarar cinsten değildir. Asıl işe yarayacak bilgiler sınaî teşebbüslerin elindedir ve çoğu bir giz olarak saklanır. Sürekli olarak geliştirilen bu gibi bilgilerin bulunup elde edilmesi güç ve oldukça pahalı bir iştir. Alınan teknolojinin geleneksel mahallî üretime uygulanması, makinalardan ve üretim yöntemlerinden yararlanılması, bunların karşılığının ödenmesi de üzerinde durulacak sorunlardır.

Bu arada, teknoloji sahibi teşebbüsün durumunun da seçimde rol oynadığına işaret etmek isteriz. Teknoloji biliniyorsa (alıcının yabancı firmalarla faal ve sürekli bir temasının bulunması gibi), gelmek suretiyle yeni bir işbirliği (o ülkeli alıcı ya da satıcı firma tarafından kedeki satış temsilcisi ile işbirliği) yapılabilir. Bir teşebbüsün bulgu belgesi veya gizli imal yöntemine sahip olması halinde kapalı bir pazar sözkonusudur, ki bu gibi hallerde bulgu belgesinin veya teknik bilgisinin sahibi istediği gibi bir anlaşmayı zorlar ve elbette isteğine uygun bir anlaşma yapılması en çıkar yol olarak belirir (1).

Alıcı firma, teknolojiyi, anlaşmanın süresini, yapacağı işbirliğinin gereğine ve niteliğine göre seçer elbette. Gelecekteki ihtiyaçlar da gözönünde tutulur ve bu yüzden de anlaşmaların uzun süreli olması yoluna gidilir; böylece, hem teknik, hem de yönetim ilişkileri devamlı olarak sağlanmış olur. Bu gibi bir anlaşma, ağır araştırma giderlerinin gerektiği dinamik sanayiin teknolojisinde zorunludur. Basit ve az değişen bir teknoloji alanında

böyle geniş çapta bir anlaşmaya pek de lüzum görülmeyebilir.

Bu temel esasların yanında mali, ekonomik ve siyasal hususlar da gözönünde tutulur. Bu arada hükümetlerin kontrolü, piyasa sınırlamaları da gözden ırak tutulmamalıdır. Özellikle hükümetlerin çeşitli yönlerden kontrolü karar vermede çok önemli bir etkidir.

Ülkemizde, hükümetin kontrolü iki yönde kendini göstermektedir. Birincisi döviz kontrolüdür. 17 Sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Kararı hükümleri, teknik bilgi ücretinin dış ülkelere transferi konusunda bazı sınırlayıcı ve kayıta-yıcı hususları getirmiştir. Bu Karar'a ve buna dayanılarak çıkarılan tebliğlere göre, ödenecek ücretin yüksek olup olmadığı araştırılmakta ve belirli bir miktarın üzerindeki anlaşma ücretleri blokaç hesabına alınmaktadır. Bunun yanında, bu gibi anlaşmaların sanayi ile ilgili olarak da incelendiğini ve bu konuda şu hususlara önem verildiğini biliyoruz:

1. teknolojinin yeni olup olmadığı,
2. yan sanayinin gelişmesine hizmet edip etmediği,
3. İhracata dönük sanayie uygulanıp uygulanmayacağı ya da ihracatın arttırılmasında etken olup olmayacağı.

Bu hususlara alınacak cevaplar ile ücret seviyesi uygun bulunduğu takdirde anlaşma Maliye Bakanlığınca kabul edilmektedir.

Teknoloji karşılığı ücretler

Teknoloji anlaşmalarının seçiminde ürün ve yöntem özellikleri önemli bir etken olarak yer aldığı gibi ödenecek ücret ve bu arad hükümet kontrolü da rol oynar. Yapılan anlaşmalardaki ücretler ise teknolojinin yeniliğine ve önemine göre değişir. Araştırma giderleri, teknoloji ü-

retinin tesbitinde başta gelen bir unsurdur. Alıcı, bu ücretin yanında daha başka yükleneyeceği malî külfeti de gözönünde bulundurur ve malî olanaklarına göre kararını verir.

Teknoloji satan firmaların çok yüksek bir gider yükü altında olmaları, teknolojinin kullanma ücretini de artırmaktadır. Tüm ekonomi açısından bakarsak, teşebbüsler arasında yapılan anlaşmalarla elde edilen yabancı teknolojinin ücreti yalnız iç fiyatların ve bunun yanında üretimin artmasını etkilemekle kalmaz ödeme dengesini (ithalâtta tasarruf ve ihracattan kazanç yoluyla) de etkiler.

Konuya mikro-ekonomik açıdan, teknoloji ücretinin ölçülmesi yönünden bakarsak oldukça karışık bir durumla karşılaşırız. Anlaşmalarda yer alan global ücretlerin ve lisans ücretlerinin sınırlandırılması mümkün değildir. Bundan başka, bu gibi ödemler arasında yabancı teşebbüse ödenen ham madde ve yarı mamul madde, teknisyen hizmetleri, sigorta ücretleri gibi giderlerin de yer aldığını unutmamak gerekir.

Bugünkü ücretlerin «makul» olup olmadığı elbette tartışılabilir; ama, bu ücretlerin azaltılması hususunda da çalışmalar yapılması gerekir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı bu konuya eğilmiş, eGnel Kurul'da alınan 20.12.1965 tarihli ve 2091 (XX) sayılı karar sureti üzerine bazı çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalar sonunda bazı tedbirler alınması önerilmiştir. Bunlar arasında, teknik bilgi alanlarla verenler bakımından olanlar ayrıllıklarla göstermektedir.

1. Alıcılar bakımından önerilenler şunlardır:
 - a) iki ya da çok taraflı kurumlar tarafından krediler açılması,
 - b) aynı kurumlar tarafından yar-

dımlar (malî ya da teknik) yapılması.

2. Teknik bilgi verenler bakımından önerilenler ise şunlardır:

- a) hükûmetlerin bu gibi teşebbüslere doğrudan doğruya yardım yapmaları (ödenekler vermeleri gibi),
- b) hükûmetlerin dolaylı olarak yardım yapmaları (vergi ayrıcalıkları veya garantileri vermeleri gibi),
- c) uluslararası kurumlardan ve

kaynaklardan sağlanacak yardımlar.

Kamunun malı olmuş bazı teknik bilgilerle kamu, yarı-kamu ve kâr amaçlı gütmeyen kurumların yardım ile geliştirilen bilgilerin elde edilmesi de bu arada anılabilir.

(1) Bu yazıda sözü edilen terimler için, hazırladığımız ve Türk Dil Kurumu tarafından yakında yayımlanacak **Sınai İyelik Terimleri Sözlüğü** adlı kitabımıza bakılabilir.

YENİLİK BASIMEVİ

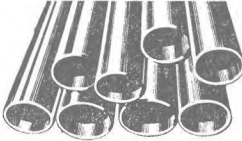
Cağaloğlu Yokuşu, Cemal Nadir Sokağı
Büyük Mîlâs Hanı No. 45 - 46 - 47 - 48
Telefon : 27 11 53 - 22 56 41 İstanbul

DİZGİ BASKI CİLT

" Kartvizitten Gazeteye Kadar ..
bütün işlerinizde güvenle
başvuracağınız en yetkili müessese

1969 yılında da

Boru, Profil ve Soğuk çekme Bant
tesislerimizde imal edilen yüzden fazla
çeşitle resmi ve hususi sektörün
hizmetindeyiz.

SANAYİ BORULARI
DKP (Soğuk çekilmiş
banttan mamul)

EBADI mm.

13X1	40X1.50
16X1	42X1.20
17X2	42X1.50
19X1	45X1.20
21X1	45X1.50
25X1	48X1.50
25X1.2	51X1.50
25X1.50	51X2
25X2	60X1.5
32X1	60X2
32X1.20	63X2
32X1.50	76X1.50
35X1.20	76X2
35X1.50	89X1.50
38X1.20	89X2
38X1.50	114X2
40X1.20	

SİYAH BORULAR

EBADI mm.

17X2.25	49X3.2
21X2.6	60X3.6
27X2.6	76X3.6
33.5X3.2	89X4
42X3.2	114X4.5

**SİPARİŞ ÜZERİNE İMAL
EDİLEN BORULAR**

EBADI mm.

120X1.5 mm. ilâ 5 mm.	
139X1.5 »	»
152X1.5 »	»
168X1.5 »	»
194X1.5 »	»

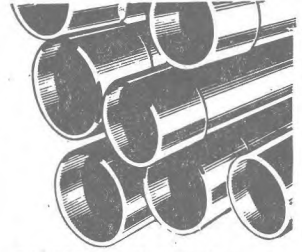
**PROFİL BORULAR
(DKP)**

EBADI mm.

10X10X1	20X40X1.50
10X20X1	30X30X1.20
15X15X1	30X30X1.50
10X30X1	25X40X1.50
15X25X1	32X32X1.20
20X20X1	32X32X1.50
20X30X1	40X40X2
20X30X1.2	30X50X2
25X25X1	40X60X2
25X25X1.20	50X50X2
20X40X1.2	

**KALIN PROFİL
BORULAR
(SİYAH)**

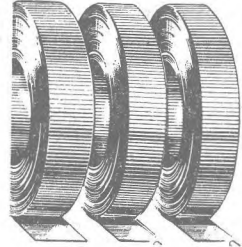
40X60X2.60	ilâ 4 mm.
50X50X2.60	» 4 mm.
60X60X2.60	» 4 mm.
60X80X2.6	» 4 mm.
100X100X2.6	» 4 mm.

SU VE GAZ BORULARI

TSE 301 (ISO R65 orta, BS 1387 orta, 1957 ve
DIN 2440) NFE 29025 orta - 1959 normları mukabilidir.)

Tandem	Diğ. Kalınlık	Et Kalınlığı	Dış Boru Ağırlığı	Manşonlu Boru Ağırlığı
Inch	mm	(mm)	(Kg/m)	(Kg/m)
1/2"	15	21.3	2.65	1.220
3/4"	20	26.9	2.65	1.580
1"	25	33.7	3.25	2.440
1 1/4"	32	42.4	3.25	3.140
1 1/2"	40	48.3	3.25	3.650
2"	50	60.3	3.65	5.100
2 1/2"	65	76.1	3.65	6.510
3"	80	88.9	4.05	8.470
4"	100	114.3	4.50	12.100
				12.400

BANTLAR

Kalınlıklar

0.30	1.00
0.40	1.20
0.50	1.50
0.60	1.75
0.70	2.00
0.80	
0.90	

Genişlik: 8 mm. den 400 mm. ye kadar

BORU SANAYİİ

ANONİM ŞİRKETİ - İSTANBUL

SERMAYE VE İHTİYATLAR: 30.000.000.- TL.
YATIRIMLARIN TUTARI : 37.000.000.- TL.

(1968 sonunda)

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İSTANBUL

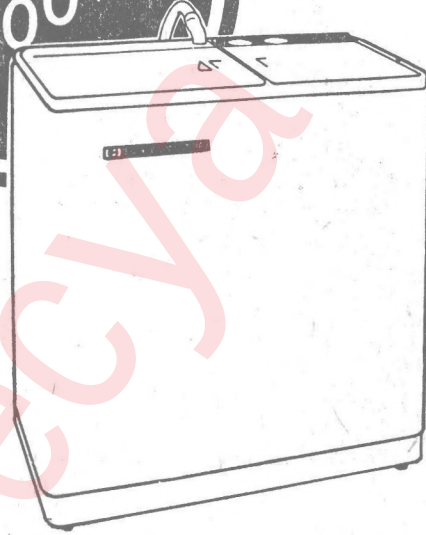
Tel: 490002-490003

**YAVRUNUZUN İLERİYE GÜVENLE
BAKABİLMESİ**

**şimdiden yapacağınız tasarruflarla
mümkündür.**

AKBANK

1407 m

DÜNYADA EN ÇOK SATILAN ÇAMAŞIR MAKİNESİ

**Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133
Pangaltı - İstanbul Tel: 47 44 30**

Moran : 1263

ASABÎ...

...baş ağrılarına karşı

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale,
sinir, lumbago ve
romatizma ağrılarını
teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle
başlangıcında birçok
fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile
günde 3 adet alınabilir

yüzlerce boya...

yüzlerce isim var...

fakat en iyisi,

ÇBS boyalarıdır.

Evet, ÇBS Boya Sanayii modern tesislerinde, mütihassıs kimya mühendisleri ve personel

kadrosunun idaresinde her çeşit boya ve yardımcı maddelerini sizler için imal etmektedir.

İşte ispatı...

ÇBS plastik boyaları her zevke uyan cazip renkleri ve üstün kalitesiyle evinizde, büronuza hasılı bulunduğunuz, çalıştığınız her yere canlılık kazandırır.

BELCO selülozik boya çeşitleri dünya selülozik boya sanayiline

yepyeni bir sistem, yepyeni bir kalite getirmiştir. Bütün Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tercihle tatbik edilmektedir.

DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL
KARAKÖY, FERMENEÇİLER NO. 56-58 TEL: 49 67 10 (DÖRT HAT)

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

•ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP İSTANBUL
TEL 44 30 40-21 11 32

st

**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**

971 - 0

OPON

KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder

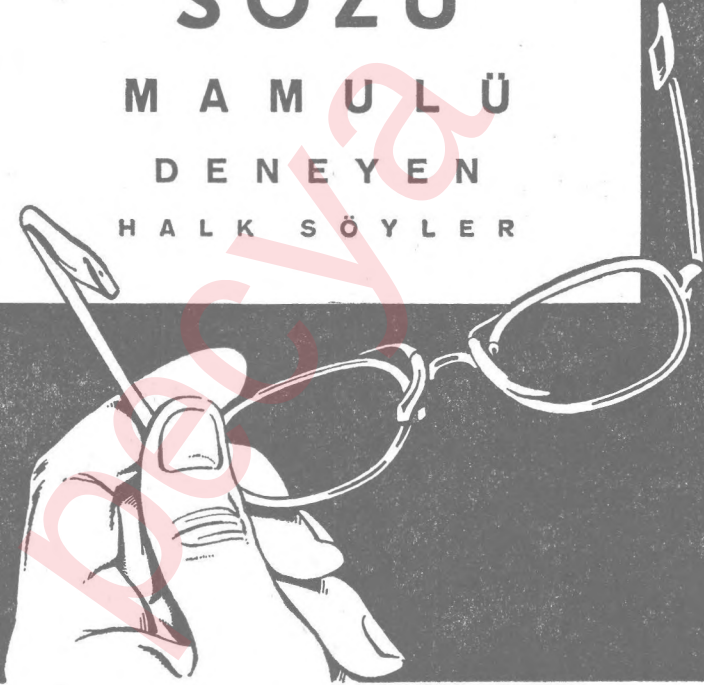
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

OPON, ağrı kesici olarak kullanılır.

Yeni Aja

S ON SÖZÜ

M A M U L Ü
D E N E Y E N
H A L K S Ö Y L E R

Arçelik, yüzbinlerce Türk yuvasında, yiyecek ve içecekleri soğutma ve muhafaza problemini en iyi şekilde halletmiştir. Arçelik'e gösterilen bu güven size de güven verecektir.

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

TEKEL

ŞARAP
ŞANAYİİNDE

5

ŞÖHRET

buzbağ
trakya
ürgüp
barbaros
narbağ

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR.

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI